

Rondom Schokland is het verenigingsorgaan van de *Vrienden van Schokland*, ingeschreven bij de *Kamer van Koophandel* te Lelystad onder nr. 40059053.

BESTUUR *VRIENDEN VAN SCHOKLAND*

Voorzitter

Harrie Scholtmeijer; tel. 0527 620490

Secretaris

Corry Hendrix-Mocking; tel. 0527 652771
Oud Emmeloorderweg 18, 8308 PK Nagele
E-mail: fam.hendrix@hetnet.nl

Penningmeester

David Roemers; tel. 06 14 57 82 36

Ledenadministratie

Theo Hersevoort; tel. 0527 613 740
Orionstraat 15, 8303 AT Emmeloord
E-mail: t.v.hersevoort@ziggo.nl

Adviseur

Henk Kloosterman; Museum Schokland,
Telefoon: 0527 251396

REDACTIE *RONDON SCHOKLAND*

Redactie-adres

Hans Hollestelle; tel. 038 3329944
Scheerling 199; 8265 GG Kampen
E-mail: redactie@vriendenvanschokland.nl

Overige leden

Leen van Duivenboden, Leo Kaan,
Harrie Scholtmeijer.

CONTACTPERSONEN

R. Rijs, *Stichting Het Flevo-landschap*
Geologie: Berend Jan Grotenhuis

CULTUURHISTORISCHE INFORMATIE

www.vriendenvanschokland.nl
www.museumschokland.nl
www.nieuwlandergoedcentrum.nl
www.flevolandbovenwater.nl
www.flevo-landschap.nl
www.nopinoorlogstijd.nl
www.schoklanddoordeeeuwenheen.nl

CONTRIBUTIE

Volwassenen □ 15,-; huisgenootleden □ 5,-;
jeugdleden □ 3,75.

ING-Bank: NL30INGB0001179970
t.n.v. Penningmeester VvS te Emmeloord.
Beëindiging lidmaatschap schriftelijk vóór
1 september van het lopende jaar.

In dit nummer:

► Vereniging	
Beste <i>Vrienden</i>	2
<i>Redactie</i>	
Donderdagavond- en zondagmiddaglezingen in het seizoen 2017-2018	3
<i>Corry Hendrix</i>	
Heropening Museum Schokland	5
<i>Hans Hollestelle</i>	
Activiteiten van <i>Het Flevo-landschap</i>	6
<i>Titia Bouman</i>	
Luchtoorlogdag	8
<i>Museum Schokland</i>	
De <i>Gerrit Daniël van der Heideprijs</i> 2018	9
<i>Harrie Scholtmeijer</i>	
Het jaarlijks reisje	10
<i>Het bestuur</i>	
Bestuursleden gezocht!	11
<i>Harrie Scholtmeijer</i>	
Algemene Ledenvergadering: Jaarvergadering met: Jaap Bakker (gids op Urk)	12
<i>Corry Hendrix</i>	
Jaarverslag	13
<i>Corry Hendrix</i>	
Financieel Jaarverslag	16
<i>David Roemers</i>	
► Hoofdartikelen	
De Noordoostpolder 75 jaar droog: een zegen voor Urk?	18
<i>Dr. Hans Crebas</i>	
Het oude havenlicht	25
<i>Floor Koedam</i>	
'Neen! 't is Klaas niet'	26
<i>Martin van der Linde</i>	
De watergeuzen en de oud-pastoor van Schokland	28
<i>Aaldert Pol</i>	

ISSN 2214-2215

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

De redactie heeft ernaar gestreefd de auteursrechten voor de illustraties en foto's te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Artikelen voor het zomernummer dienen uiterlijk op 1 mei 2018 bij de redactie binnen te zijn.

VOORJAAR 2018

Beste Vrienden

Voor u ligt de voorjaarseditie van tijdschrift *Rondom Schokland*. We zijn alweer toe aan het 58^e verschijningsjaar. Een prachtige traditie waar dit tijdschrift op terug kan kijken.

Museum Schokland ondergaat op dit moment een grondige verbouwing die eind maart 2018 klaar moet zijn. Ondertussen worden alle cursussen *Geologie* en *Historie* nog gewoon op de *Stenezolder* gegeven. Dat is best improviseren tussen het bouwstof met soms alleen een elektrische straalkachel als verwarming.

In deze editie vindt u het *Jaarverslag* en het *Financieel jaarverslag* van onze vereniging. Bovendien is er traditioneel ook weer de oproep voor de Jaarvergadering van de vereniging *Vrienden van Schokland*. Deze belangrijke vergadering wordt doorgaans zeer slecht bezocht door onze leden. Hopelijk gaat dit jaar een uitzondering vormen, omdat na de pauze er een humorvolle conference zal zijn, gegeven door Jaap Bakker uit Urk.

Hans Crebas heeft op 9 september 2017 een verhaal gehouden op het symposium in Emmeloord over "75 jaar Noordoostpolder". Hierover verscheen een artikel van zijn hand in de Kerst- en Nieuwjaarsbijlage 2017 van de krant "Het Urkerland". Met toestemming plaatsen we dit artikel nu in deze editie van *Rondom Schokland*.

Op 1 april herdenken we jaarlijks de val van Den Briel. De Geuzen versloegen de Spanjaarden. De Geuzen hielden aardig huis onder katholieke landgenoten. In totaal 19 "Martelaren van Gorcum" werden ter "viering" op 1 april 1572 in Den Briel opgehangen. Aaldert Pol schreef er een verhaal over.

Veel leesplezier!

Hans Hollestelle

Jaap Bakker geeft uitleg bij het Oorlogsmonument waarop de namen staan van alle slachtoffers op Urk uit de Tweede Wereldoorlog. Na aftoop van de Jaarvergadering van de Vrienden van Schokland op donderdagavond 19 april gaat Jaap Bakker een kleine komische conference geven in het Museumkerkje op Schokland.

Vrienden van Schokland

Donderdagavond- en zondagmiddaglezingen in het seizoen 2017-2018

Corry Hendrix

Tot en met april 2018 worden door de vereniging Vrienden van Schokland weer diverse lezingen georganiseerd op zondagmiddag om 15:00 uur in Museum Schokland en op donderdagavond om 20:00 uur in Multifunctioneel Centrum Nieuw Jeruzalemkerk in Emmeloord. De lezingen zijn voor onze leden gratis toegankelijk. Niet-leden betalen de entree voor Museum Schokland of van de Nieuw Jeruzalemkerk. U bent weer van harte uitgenodigd om de lezingen van de Vrienden van Schokland bij te wonen.

Zondagmiddag 18 februari 2018

15:00-17:00 uur in Museum Schokland

Spreker: **Evert de Boer**

Onderwerp: Peru, land van de Inca's en werelderfgoederen?

Evert de Boer, oud voorzitter van de *Vrienden van Schokland* maakte enkele jaren geleden een reis naar Peru en

bezocht daar onder andere de oude Inca ruïne Machu Picchu, UNESCO Werelderfgoed, net als Schokland. Peru heeft in totaal 12 UNESCO Werelderfgoed sites. Als vergelijking: Nederland heeft 10 Werelderfgoed sites.

*Impressie van de hoog in de bergen gelegen oude Incastad Machu Picchu in Peru.
Foto: Evert de Boer*

Donderdagavond 15 maart 2018

20:00-22:00 uur in MFC Nieuw
Jeruzalemkerk in Emmeloord.

Spreekster: **Annemarie Schoemakers**

Onderwerp: Van Blokzijl naar Sobibor.

Annemarie Schoemakers woont in het
dagelijks leven in Blokzijl en werkt in
Emmeloord als docente Geschiedenis.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog
werden alle acht leden van de familie
De Horst uit Blokzijl weggevoerd

en vermoord. Hun namen staan
gegraveerd in een gedenksteen op

de Algemene Begraafplaats, naast
de Joodse begraafplaats aan het

Slingerpad. We onthouden zo wel de

namen, maar wie kent nog de verhalen
over deze acht Blokzijligers? Als

historica en journaliste was Annemarie

Schoemakers daar nieuwsgierig
naar. Het doel van haar boek was om
Naatje, Mozes senior, Rika, Roosje,
Soes Manus, Mozes junior, Mietje en
David de Horst weer een gezicht te
geven door de herinneringen van een
aantal Blokzijligers aan hun Joodse
stadsgenoten vast te leggen.

Donderdagavond 19 april 2018

20:00-22:00 uur in Museum Schokland
Jaarvergadering van de vereniging

Vrienden van Schokland. Na de

pauze zal de jaarvergadering worden

afgesloten door **Jaap Bakker** uit Urk
met een luchtige conference over Urk,

de Noordoostpolder en Schokland.

###

Omslag van het boek

"Van Blokzijl
naar Sobibor"

van Annemarie

Schoemakers over

gedeporteerde joden

uit Blokzijl.

Heropening Museum Schokland

Hans Hollestelle

Het zal u niet ontgaan zijn dat in Museum Schokland de afgelopen winter een grote verbouwing heeft plaatsgevonden. Een belangrijk deel van de collectie is veilig opgeslagen totdat de verbouwing klaar is. Uit een deel van de vaste collectie is een expositie samengesteld die de afgelopen winter in de pastorie van het Museumkerkje te zien was tegen een gereduceerd toegangstarief.

De feestelijke heropening staat gepland op vrijdag 30 maart 2018. Vanaf zaterdag 31 maart zal Museum Schokland in haar nieuwe glorie te zien zijn voor het publiek. De buitenkant van het museum is nagenoeg onveranderd gebleven. Het is vooral het interieur van het museum dat stevig werd aangepakt gedurende de afgelopen wintermaanden. Om meer gebruik te kunnen maken van audiovisuele presentaties zijn alle ramen in het museum afgedekt

zodat het binnen geheel donker is. Zo kunnen onderdelen van de collectie in het museum beter worden uitgelicht, maar vooral kunnen er audiovisuele presentaties worden geprojecteerd op verschillende schermen verspreid door het museum. Er wordt met spanning uitgekeken naar de nieuwe presentatie van de uitgebreide collectie van Museum Schokland.

Impressie van de omgeving van het voormalige eiland Schokland waar het project rond de vernatting een veelheid aan watervogels aantrekt.
Foto: Het Flevolandschap, Ernst Dirksen.

###

Activiteiten van het Flevo-landschap

Titia Bouman

Het Flevo-landschap beheert een groot aantal natuurgebieden in Flevoland. Regelmatig worden er rondom Schokland, maar ook in andere delen van Flevoland activiteiten georganiseerd voor het publiek. Voor meer informatie kunt u kijken op www.flevolandschap.nl/activiteiten

Nationale pannenkoekendag en het verhaal van Schokland!

Vroeger aten de mensen die op Schokland woonden elke week pannenkoeken! De mannen van het eiland waren soms een hele week weg met hun Schokker (een visserschip). Op zaterdag kwamen ze weer thuis. Na een lange week werken werden ze thuis verwend met... pannenkoeken! Van vis hadden ze misschien wel even genoeg. Tijdens deze middag op Nationale Pannenkoekendag gaan we eerst een

rondje lopen over het eiland. De gids vertelt je alles over de geschiedenis van het eiland en de reden waarom ze elke week pannenkoeken aten! En als we klaar zijn met de wandeling, dan kunnen we aanschuiven om zelf een paar heerlijke pannenkoeken op te eten!

Zaterdag 17 maart van 14:00 tot 16:30 uur in het bezoekerscentrum De Gesteentetuin.

Begunstigers en kinderen t/m 12 jaar: 4,-. Niet-begunstigers: 7,50.

Het bezoekerscentrum van het Flevo-landschap in de Gesteentetuin in het Schokkerbos bij Schokland (Foto: Flevo-landschap)

Wandeling over Schokland in het licht van volle maan

In het mystieke schijnsel van de vollemaan neemt een gids je mee naar de Noordpunt van Schokland, het voormalig eiland in de Zuiderzee. Volle maan is een bijzonder natuur moment. Eens per maand bevindt de maan zich, vanaf de zon gezien, aan de andere kant van de aarde. Ga mee met een avondwandeling in het licht van de volle maan. De wandeling voert deels door het Schokkerbos waar je moet vertrouwen op je zintuigen: je gehoor en je reukvermogen. Hoor de wind door de bladeren gaan en luister

naar de vogels en andere dieren. Het maanlicht zorgt voor een sfeervol effect.

In elk geval hoort u nachtelijke diergeluiden. In de voormalige haven van Oud-Emmeloord, op de Noordpunt van Schokland, genieten we onder genot van een drankje van het bijzonder gebied. Na de wandeling kunt u opwarmen bij de open haard in het bezoekerscentrum.

Maandag 30 april van 20:30 tot 22:30 uur. Begunstigers en kinderen t/m 12 jaar betalen □ 2,50. Niet-begunstigers □ 5,-.

De havenkolk van de voormalige haven van Oud-Emmeloord op de Noordpunt van Schokland.

Foto: Het Flevo-landschap, Ernst Dirksen.

De ijsbrekers bij de voormalige haven van Oud-Emmeloord op de Noordpunt van Schokland.

Foto: Het Flevo-landschap, Ernst Dirksen.

Luchtoorlogdag

Museum Schokland

Op zondag 3 juni 2018 zal er in Museum Schokland weer een themadag Luchtoorlog worden georganiseerd. Er zijn op deze dag verschillende marktkramen op het museumterrein met informatie over de Luchtoorlog boven Nederland in de Tweede Wereldoorlog.

Impressie van de info-stand van het Luchtoorlogmuseum Fort Veldhuis tijdens de themadag Luchtoorlog die in 2016 werd georganiseerd in Museum Schokland.
(Foto: VvS)

Stichting Ongeland zal in 2018 opnieuw een Luchtoorlogdag organiseren. Dit vindt wederom plaats in samenwerking met Museum Schokland.

Er zullen verspreid over het hele museumterrein allerlei activiteiten zijn.

Op 3 juni 2018 is iedereen vanaf 11:00 uur welkom om te kijken naar een militariemarkt met muziek uit de oorlogsjaren. Een groep *re-enactors* gaan een tweetal *mock battles* uitvoeren op het museumterrein. Tevens zullen er enkele lezingen worden gehouden in het Museumkerkje. Ook voor kinderen zal er vanalles worden georganiseerd.

De *Vrienden van Schokland* gaan een marktkraam bemannen waar veel gevonden onderdelen van vliegtuigen uit de Tweede Wereldoorlog te bekijken zijn.

Er zullen deskundigen aanwezig zijn die over gevonden vliegtuigonderdelen het nodige kunnen vertellen.

Verder kunt u er informatie vinden over de vereniging *Vrienden van Schokland*. Oude edities van het tijdschrift *Rondom Schokland* zijn gratis verkrijgbaar bij de stand.

Op de website stichtingongeland.nl en www.vriendenvanschokland.nl kunt u informatie vinden over deze themadag. Lees ook de regionale dagbladen voor verdere informatie.

Oproep

Bewaart u thuis een onderdeel dat u ooit vond en waarvan u wilt weten wat het is? Neem het mee naar Museum Schokland en laat het beoordelen. Misschien kunnen we u helpen een mysterie te ontrafelen?

###

LUCHTOORLOGDAG
ZONDAG 3 JUNI 2018
VAN 11.00 TOT 17.00 UUR

- RE-ENACTMENT MET MOCK BATTLES
- LEZINGEN
- PROGRAMMA VOOR KINDEREN
- PRESENTATIE VAN DIVERSE STICHTINGEN
- MUZIEK
- MILITARIAMARKT
- ...EN NATUURLIJK MUSEUM SCHOKLAND

KIJK OP DE FACEBOOKPAGINA VOOR MEER INFORMATIE
[FACEBOOK.COM/ONGELAND](https://www.facebook.com/ongeland)
PROGRAMMA ONDER VOORBEHOUD. CHECK REGELMATIG
ONZE WEBSITE EN FACEBOOKPAGINA VOOR UPDATES

LOKATIE: MUSEUM SCHOKLAND

GRATIS
ENTREE OP
DE TOEGANG
MUSEUMKAART

Copyright © 2018 Stichting Ongeland, Museum Schokland

De Gerrit Daniël van der Heideprijs 2018

Harrie Scholtmeijer

De vereniging Vrienden van Schokland is de cultuurhistorische vereniging voor Schokland en de Noordoostpolder, met uitstraling naar de overige delen van de provincie Flevoland en het Zuiderzegebied. Zij probeert de belangstelling voor dit gebied te wekken en te stimuleren.

De vereniging is in 1961 opgericht door de eerste conservator van het museum Schokland, Gerrit Daniël van der Heide. Voor het museum zag hij primair een educatieve taak weggelegd, getuige zijn volgende woorden: "Naast de bewarende, conserverende functie van het museum is deze permanente opvoeding tot belangstelling voor heden en verleden buiten de allernoodzakelijkste levensvoorwaarden om, de belangrijkste taak. De bewaring staat in dienst daarvan. Deze heeft slechts zin in combinatie met deze permanente opvoeding, wordt slechts om derwille daarvan in het nu en/of in de toekomst behartigd."

Ruim een halve eeuw later hebben deze woorden niets van hun geldigheid verloren. We zien het nog steeds als onze taak om de jeugd te doordringen van het bijzondere verleden van het gebied waarin zij en wij wonen. Maar die belangstelling komt niet vanzelf. Ter gelegenheid van het vijftigjarige bestaan van de *Vrienden van Schokland* heeft het bestuur daarom besloten een prijs in het leven te roepen, waarin de oprichter geëerd wordt en zijn aandacht voor de educatie van de eigen streek nader gestalte krijgt.

Het bestuur van de vereniging *Vrienden van Schokland* looft sinds 2011 jaarlijks de *Gerrit Daniël van der Heideprijs* uit voor het beste werkstuk over Schokland, de Noordoostpolder, Flevoland of het Zuiderzegebied.

De invalshoek is, net als de belangstelling van Van der Heide, breed: geschiedenis, taal, biologie, archeologie, geologie en paleontologie van dit gebied komen in aanmerking. De prijs bestaat uit een oorkonde en een geldbedrag, dat voorlopig is vastgesteld op € 200,-.

Ook dit jaar is de prijs weer uitgezet op de middelbare scholen in de regio. We hebben een intensieve campagne opgezet om de prijsvraag bij de scholen onder de aandacht te brengen, wat hopelijk tot resultaat leidt.

In een komend nummer, en wellicht al eerder in de regionale pers, leest u er meer over.

###

VOOR HET MOOISTE WERKSTUK

Doe mee 200,- en win!

De vereniging Vrienden van Schokland looft een prijs uit voor het beste werkstuk over Schokland, de Noordoostpolder, Flevoland of het voormalige Zuiderzegebied.

Maak een werkstuk over de geschiedenis, de archeologie, de geologie, de biologie, de aardrijkskunde, de taal of een ander onderwerp van deze gebieden, en stuur het vóór 1 mei 2018 in voor de Gerrit Daniël van der Heideprijs 2018. De winnaar krijgt € 200,- en een oorkonde. Het winnende schoolwerkstuk wordt afgedrukt in het cultuurhistorische tijdschrift Rondom Schokland.

Informeer bij je begeleider hoe je meedoet met deze prijsvraag of kijk op de website.

Moeilijk kiezen wat het onderwerp van je werkstuk wordt?

GERRIT DANIEL VAN DER HEIDEPRIJS 2018
- VRIENDEN VAN SCHOKLAND -
KLIK VOOR INFO OP WWW.VRIENDENVANSCHOKLAND.NL

De poster voor 2018 waarmee op middelbare scholen in de regio belangstelling voor de Van der Heideprijs wordt gewekt.

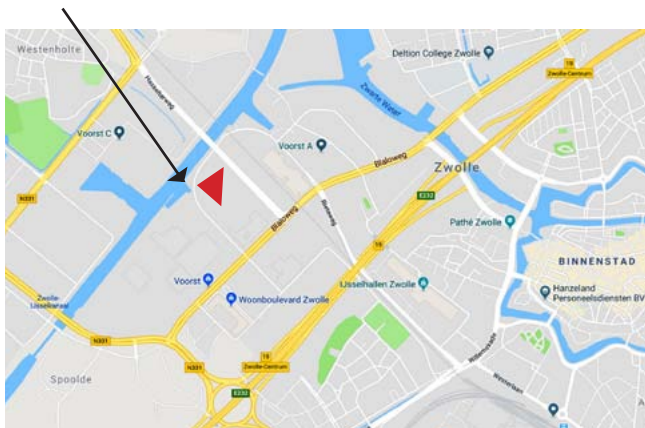
Het jaarlijks reisje op 7 juli

Het bestuur

U kunt u opgeven voor het reisje door het los bijgevoegde opgaveformulier in te vullen en op te sturen of u stuurt een e-mail naar secretariaat@vriendenvanschokland.nl

Vanaf 09:30 uur gratis parkeren bij de boot aan de Russenweg 18. 8041 AL Zwolle Aanlegsteiger

De vereniging *Vrienden van Schokland* organiseert op zaterdag 7 juli 2018 een bootreisje voor haar leden. Met het reisje wil de vereniging haar leden bedanken voor hun lidmaatschap. Ook biedt het jaarlijks reisje onze leden de kans om elkaar in een informele sfeer wat beter te leren kennen. Wie zijn de drijvende krachten achter onze vereniging? Als u meegaat met het reisje, leert u die mensen kennen en u kunt ze vragen stellen over de activiteiten van de vereniging. Het reisje is ook een goed moment waarop de leden met suggesties kunnen komen over het functioneren van de vereniging. Aan welke onderwerpen willen de leden dat meer aandacht wordt besteed met onze lezingen of in tijdschrift *Rondom Schokland*.

Rederij Keur Zwolle

Vóór 10:00 uur opstappen op de boot aan de Scaniahaven aan de Russenweg 18, 8041 AL Zwolle (voldoende gratis parkeerruimte).

Dagtocht IJsseldelta

Met de dagtocht IJsseldelta door het fraaie Overijsselse landschap en natuurschoon. Vanaf de Scaniahaven in Zwolle varen we via de Spooldersluis de rivier de IJssel op. Het schip voert u via Zalk en Kampen naar het Ketelmeer. Vervolgens varen we via Schokkerhaven, Ramspol, Zwarte Meer, het Vogeleiland, Zwartewater, Genemuiden, Zwartsluis, Hasselt weer terug naar de Scaniahaven.

Vertrek Zwolle: 10:00 uur

Aankomst Zwolle 16:00 uur

Bootreis inclusief uitgebreide lunch
□ 36,00 p.p.

(Lunch: broodjes, wit en bruin brood, diverse soorten vleeswaren, kaas, zoetwaren, huzarensalade, roomboter, vers fruit, 2 maal koffie of thee naar keuze)

GEEN PIN

U betaalt contant bij inscheping aan boord. Let op, u kunt aan boord NIET pinnen!

Het schip "Hanzestad" van Rederij Keur uit Zwolle.

Bestuursleden gezocht!

Harrie Scholtmeijer (voorzitter VvS)

*Dit jaar loopt de maximale zittingsperiode (drie termijnen van elk vier jaar, dus 12 jaar in totaal) van onze secretaris af. Over twee jaar is de voorzitter statutair aan vervanging toe en zit ook de penningmeester aan zijn termijn. Bij de bestuursvergaderingen schuift altijd de coördinator van de cursus **Historie** aan, die geen lid van het Bestuur meer kan zijn, omdat hij zijn maximale periode van 12 jaar er al op heeft zitten.*

U begrijpt: onze nood is hoog. Wij zijn **dringend** op zoek naar nieuwe bestuursleden. Niet omdat we het zelf zat zijn, maar omdat de statuten nu eenmaal – met reden! – om een regelmatige verversing van het bloed vragen. En eerlijk gezegd ook wel omdat we, na vele jaren de verantwoordelijkheid te hebben gedragen, het prettig zouden vinden de vereniging van een afstandje te beschouwen.

Natuurlijk, wij zijn niet de enige vereniging die moeite heeft nieuwe bestuursleden te vinden. Het is een probleem van deze tijd, waarin mensen nog wel in een project hun tijd en energie willen stoppen, maar liever geen regelmatige verplichting aangaan. Niettemin: een vereniging heeft een bestuur nodig, zo simpel ligt dat! Wat betreft die regelmatige verplichting: hoeveel tijd kost dat nou, zo'n bestuur? In het seizoen vergaderen we een keer per maand, en soms slaan we een vergadering over. Dat is gemiddeld zo'n acht avonden per jaar, van anderhalf tot twee uur (met koffie, koeken en een drankje). Daarnaast zijn er de taakgebonden klussen, rekent u daarvoor op een dagdeel per maand, dat u wel helemaal zelf kunt kiezen. Zeker, een bestuursfunctie kost tijd. U krijgt

daar veel voor terug: de gezelligheid, de wetenschap dat u een bijdrage levert aan onze mooie vereniging en haar doelstellingen: de geschiedenis van Schokland en de polder levend houden. En, om het maar eens plechtig te zeggen, het gevoel dat u uw maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt. Willen we geen samenleving van allemaal individuetjes, maar een rijk verenigingsleven, dan zal af en toe iemand de verantwoordelijkheid voor een bestuursfunctie moeten nemen. En waarom u dan niet?

Zo, nu bent u al bijna overtuigd. Om uw laatste twijfels weg te nemen kunt u altijd contact opnemen met een van de bestuursleden, hun namen staan aan het begin van dit blad. En u kunt alvast vrijblijvend meedraaien met het bestuur. Zo kunt u er ook achter komen welke vacante post het best bij u past. Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet. U laat het toch niet gebeuren dat de *Vrienden van Schokland* zich moeten opheffen omdat er geen bestuursleden meer zijn?

*Impressie van de Noordpunt van Schokland.
Foto: VvS.*

###

Jaap Bakker was in 2016
Stadsdichter van Urk.
Foto: VvS

Algemene Ledenvergadering

Corry Hendrix Mocking, secretaris

*Het bestuur van de cultuurhistorische vereniging
Vrienden van Schokland nodigt al haar leden uit voor het bijwonen
van de Algemene Ledenvergadering op donderdagavond 19 april 2018
om 20:00 uur in het kerkje van Museum Schokland.*

De jaarvergadering zal na het officiële gedeelte worden voortgezet met een luchtige conference, verzorgd door Jaap Bakker uit Urk.

Jaap Bakker is een bekende gids die met veel humor groepen rondleidt over het voormalige eiland Urk. Hij zal ons op deze avond vermaken met een conference over Urk, Schokland en de Noordoostpolder.

Het bestuur

Het bestuur van de vereniging *Vrienden van Schokland* in 2017:

- Voorzitter: Harrie Scholtmeijer
- Penningmeester: David Roemers
- Secretaris: Corry Hendrix-Mocking
- Ledenadministratie en distributie *Rondom Schokland*: Theo Hersevoort

Er zijn drie bestuursvacatures.

- Coördinator donderdagavond- en zondagmiddaglezingen: vacant
- Coördinator cursussen *Geologie*: Berend Jan Grotenhuis
- Coördinator cursus *Historie*: Hans Hollestelle
- Het jaarlijks reisje: vacant
- Adviseur Museum Schokland: Henk Kloosterman
- Redactie *Rondom Schokland*: Leen van Duivenboden, Hans Hollestelle, Leo Kaan en Harrie Scholtmeijer.

###

Agenda

1. Opening
2. Notulen van de Algemene Ledenvergadering, gehouden op 20 april 2017
3. Ingekomen stukken en mededelingen
4. Jaarverslag 2017 van de secretaris*
Het verslag van de jaarvergadering 2017 wordt voorgelezen op de jaarvergadering
5. Financiën:
 - Jaarverslag 2017 en balans per 31-12-2017*
 - Begroting 2018
 - Verslag Kascommissie
 - Benoeming nieuwe leden Kascommissie
6. Bestuursverkiezing
7. Rondvraag
8. Sluiting van het officiële gedeelte

*Zie elders in dit nummer

Jaarverslag vereniging *Vrienden van Schokland*

Corry Hendrix Mocking, secretaris

Hieronder het verslag van de belangrijkste activiteiten van de vereniging Vrienden van Schokland over het afgelopen jaar 2017.

Het afgelopen jaar zijn de bestuursvergaderingen bij het bestuur aan huis geweest bij het secretariaat. We zijn dit jaar 7 keer bij elkaar gekomen. Op bestuurlijk vlak heeft de vereniging contact met stichting *Het Flevo-landschap*, Gemeente Noordoostpolder, Schokkervereniging, Toerisme Schokland, Landschapsbeheer Flevoland, Historische Vereniging Weststellingwerf e.o., Historische Vereniging IJsselham, Vereniging Schuttevaer en Nieuw Land Erfgoedcentrum.

Het jaar 2017 draaiden we met een bestuursbezetting van 4 personen. We kunnen de ondersteuning van Berend Jan Grotenhuis en Hans Hollestelle goed gebruiken. De cursussen *Geologie* worden nog steeds door Berend Jan Grotenhuis gecoördineerd en begeleid. Hans schuift als hoofdredacteur van ons blad *Rondom Schokland* nog geregeld aan bij onze bestuursvergaderingen en neemt dan verschillende taken op zich. De cursus *Historie* wordt nog altijd gecoördineerd door Hans Hollestelle. De deelname aan de cursus *Historie* is goed en de cursus wordt in de tweede helft van het jaar voortgezet met het thema "75 jaar Noordoostpolder". De organisatie voor het reisje voor het jaar 2017 heeft het hele bestuur op

zich genomen en dat is naar ons gevoel redelijk gelukt. We zijn met de groep op bezoek geweest bij de *Flevo wand* in Biddinghuizen en bij het Mechanisch Erfgoed Centrum bij Dronten. Hierover later meer.

Noordoostpolder 75 jaar droog
De *Vrienden van Schokland* hebben op zaterdag 9 september herdacht en gevierd dat de Noordoostpolder 75 jaar geleden is drooggevallen. In samenwerking met de FlevoMeer Bibliotheek en de stichting Canon De Noordoostpolder hebben de Vrienden van Schokland een symposium georganiseerd in Emmeloord. Als sprekers werden uitgenodigd professor Henri Beunders en dr. Hans Crebas. Beide sprekers groeiden op in de Noordoostpolder en we waren erg benieuwd wat voor hun het opgroeien in de NOP betekend heeft.

Foto gemaakt op 9 september 2017 tijdens het symposium "75 jaar Noordoostpolder" in de FlevoMeer Bibliotheek in Emmeloord. Op de foto verricht burgemeester Aucke van der Werff van de Noordoostpolder het openingswoord van de digitale Touch-Table. (Foto: VvS)

De lezingen tijdens het symposium werden ludiek afgewisseld met liedjes van cabaretière Hiske Schipper die zelfs speciaal voor deze gelegenheid een lied had geschreven voor dit symposium.

De bezoekersaantallen bij onze lezingen zijn heel verschillend. Soms komen we stoelen tekort en soms is het aantal bezoekers teleurstellend. We doen met persberichten ons best om de bezoekersaantallen te stimuleren. Het is opvallend dat de lezingen die we op donderdagavonden in het *Multifunctioneel Centrum* Nieuw Jeruzalemkerk in Emmeloord steevast een hogere opkomst kennen dan de lezingen die we op zondagmiddagen in Museum Schokland organiseren. Deels zal dat komen omdat de meeste leden van de *Vrienden van Schokland* in Emmeloord wonen, waardoor de reisafstand, vooral in de wintermaanden minder een belemmering zal vormen om onze lezingen te bezoeken.

Rondom Schokland

4 x per jaar komt de redactie van het blad *Rondom Schokland* bij elkaar. Het blad heeft zich door de jaren heen goed ontwikkeld. Het is steeds weer een flinke klus om alle ingezonden kopij geplaatst te krijgen. Het blad kent de luxe dat er elke drie maanden weer voldoende kopij wordt ingezonden. Hans (van de redactie) houdt zich bezighouden om tijdens de opmaak

alle foto's in het tijdschrift *Rondom Schokland* in kleur te plaatsen. In de toekomst is het de bedoeling dat het tijdschrift niet alleen in kleur wordt opgemaakt, maar ook in kleur gaat worden gedrukt. Vanwege de meerkosten zal het tijdschrift de komende jaren nog gewoon in zwartwit worden gedrukt. De pdf-bestanden van oude edities die op de website worden geplaatst zullen in de toekomst wel in kleur zijn te bewonderen!

Het jaarlijks reisje

In 2017 is er een reisje georganiseerd naar de *Flevowand* in Biddinghuizen en naar het Mechanisch Erfgoed Centrum bij Dronten.

De *Flevowand* in Biddinghuizen is een heel lang geborduurd wandkleed met daarop allerlei gebeurtenissen die voor de historie van Flevoland van belang zijn geweest. Er wordt al sinds 2004 gewerkt aan dit wandkleed dat zijn inspiratie haalt uit het wereldberoemde tapijt van Bayeux in Frankrijk waarop de *Slag bij Hastings* uit 1066 is afgebeeld in verschillende gebeurtenissen.

Het *Mechanisch Erfgoed Centrum* (MEC-Museum) bij Dronten is gevestigd op het terrein van de voormalige grasdrogerij tussen Dronten en Lelystad. Er is een nieuw gebouw neergezet waarin allerlei mechanisch erfgoed wordt verzameld. De collectie bestaat uit oude machines en werktuigen maar ook uit verouderde elektrische apparaten en elektronica.

13 mei 2017. Het jaarlijks reisje van de VvS ging ditmaal naar het MEC-museum bij Dronten.

De medewerkers van het MEC-museum maakten een prima verzorgd buffet.

Foto: VvS.

Gidsen van het MEC-museum geven rondleidingen langs hun uitgebreide collectie en geven demonstraties met de oude stoom- en dieselmotoren. Het reisje werd afgesloten met een prima buffet verzorgd door de medewerkers van het MEC-museum.

Gerrit Daniël van der Heideprijs

De *Gerrit Daniël van der Heideprijs* is in 2017 niet uitgereikt. Tussen de ingezonden schoolwerkstukken kon de jury er geen vinden die ook geschikt was voor plaatsing in tijdschrift *Rondom Schokland*. De wedstrijd voor 2018 is inmiddels weer uitgezet op verschillende middelbare scholen in de regio.

Cursussen

De cursussen *Geologie* lopen prima en zijn, zoals vanouds, weer goed bezet. Er lopen in totaal vijf cursussen in de *Gesteenteherkenning*, *Gesteenteterminatie (I & II)*, *Mineralogie* en *Paleontologie*. Berend Jan Grotenhuis regelt de planning van al deze cursussen voortreffelijk. Voor informatie over de cursussen kunt u terecht op onze website. Dit jaar is de cursus *Historie* van start gegaan met als onderwerp "75 jaar Noordoostpolder". De cursusbijeenkomsten zijn nog in volle gang en de cursus wordt afgesloten met een excursie op zaterdag 14 april 2018. De belangstelling voor de cursus is goed.

Lezingen in het jaar 2017

Donderdagavond 19 januari 2017
Spreker: Jan Muis
Onderwerp: Het Waterschap Zuiderzeeland.

Zondagmiddag 19 februari 2017
Spreker: Henk van der Velde
Onderwerp: Trechterbekers in Dalfsen.

Donderdagavond 16 maart 2017
Spreker: Wouter Waldus
Onderwerp: De berging van de *IJsselkogge*.

Donderdagavond 20 april 2017
Jaarvergadering
Spreker: dhr. Greveling.
Onderwerp: De zintuigtuin in Zwartsluis.

Zaterdagmiddag 9 september 2017
Symposium 75 jaar Noordoostpolder.
Spreker: professor Henri Beunders,
Spreker: dr. Hans Crebas.
Cabaret: Hiske Schipper.

Donderdagavond 19 oktober 2017
Spreker: Yftinus van Popta
Onderwerp: Archeologische opgravingen bij Kuinre en in de Noordoostpolder.

Zondagmiddag 19 november 2017
Spreker: Henk van Heerde
Onderwerp: Vollenhove

13 mei 2017. Het jaarlijks reisje van de VvS ging ditmaal naar de Flevowand in Biddinghuizen en het MEC-museum bij Dronten. Op de foto links Harrie Scholtmeijer, de huidige voorzitter en rechts Evert de Boer, de vorige voorzitter van de vereniging Vrienden van Schokland bewonderen het lange geborduurde wandkleed, de Flevowand. Foto: VvS.

###

Financieel verslag over 2017

D.E. Roemers (penningmeester)

Inkomsten

De inkomsten uit contributies zijn afgelopen boekjaar gedaald. De reden hiervoor is dat het ledenaantal ten opzichte van 2016 is verminderd. In 2016 telde de vereniging 432 leden. In 2017 waren dat er nog 411. Een flink aantal leden was bereid om een extra bijdrage over te maken naast de vaste contributie. De vereniging is in staat om bijzondere activiteiten te organiseren als leden bereid zijn iets extra's bij te dragen. In 2018 kan daarbij met name gedacht worden aan door ons geplande activiteiten rondom het 100-jarig bestaan van de *Zuiderzeewet*. Namens het hele bestuur bedankt voor de extra bijdrage!

Activiteiten

In het afgelopen cursusboekjaar (2016/2017) zijn de cursussen *Geologie* en *Historie* gegeven. De cursussen *Geologie* zijn dit boekjaar met een positief resultaat afgesloten. De reden hiervoor is onder meer dat de kosten van de cursusleiders nog niet volledig gedeclareerd zijn. De verwachting is dat het lopende

cursusjaar met een neutraal resultaat wordt afgesloten. Ook de cursus *Historie* is met een positief resultaat afgesloten. De kosten van de cursussen worden gedekt uit de cursusbijdragen door de cursisten. Een tekort kan worden gedekt uit de reserve. De kosten van ons periodiek *Rondom Schokland* zijn afgelopen jaar verder gedaald. De verklaring hiervoor is dat er minder drukkosten zijn vanwege een lagere oplage. Tegenover de kosten staan ook inkomsten. Het is vanaf 2011 mogelijk om te adverteren in *Rondom Schokland*. De inkomsten uit advertenties waren in 2017 □ 212,-. De verwachting is dat de opbrengst uit advertenties volgend jaar gelijk blijft. De overige kosten van *Rondom Schokland* worden voldaan uit de contributieopbrengsten. De kosten van de donderdagavond/zondagmiddaglezingen waren lager dan in 2016. Deze kostendaling is veroorzaakt door een lagere reiskostenvergoedingen aan de sprekers. De kosten van de lezingen worden gedekt uit de contributieopbrengsten en de

Balans					
Saldi van de balans-rekeningen					
Vrienden van Schokland "2017"					
Naam	Beginsaldo		Eindsaldo		
	Debet	Credit	Debet	Credit	
ING betaalrekening	5291,09		4918,51		
Archeologie-bestemmingsreserve		843,12		843,12	
ING zakelijke spaarrekening	15440,84		15475,77		
Steunfonds museum collectie		769,5		769,5	
Vooruit contributie		2585,76		430	
Historie overloop in		415		175	
Historie overloop uit	217,86		50		
Geologie overloop in		1785		1745	
Geologie overloop uit			201,6		
Kruisposten overloop					
Algemene reserve		14551,41		16683,26	
Totaal	20949,79	20949,79	20645,88	20645,88	

entreegelden van bezoekers die geen lid zijn van de vereniging. De jaarlijkse excursie is met een licht negatief resultaat afgesloten. De kosten van de excursie worden gedragen door de deelnemers aan de excursie. Het tekort wordt bijgepast vanuit de reserve. De totale kosten en opbrengsten zijn aanzienlijk lager dan voorgaande jaren omdat afgelopen jaar gekozen is voor een nieuw concept. In 2012 is de vereniging gestart met de uitreiking van de Gerrit van der Heideprijs. De kosten hiervoor worden gedekt uit de contributieopbrengsten.

Resultaat

De vereniging heeft dit afgelopen boekjaar meer opbrengsten gehad dan uitgaven. De algemene reserve is het afgelopen jaar om deze reden gestegen met € 2.131,85. Het overschot wordt toegevoegd aan de reserve. Dit jaar verwacht onze vereniging met name extra kosten te maken voor de activiteiten rondom het 100-jarig bestaan van de *Zuiderzeewet*. De vereniging heeft sinds 2016 een nieuwe website. De kosten hiervoor werden voor een groot gedeelte

gesubsidieerd door het Prins Bernhard Fonds. De subsidie (€ 1.000,-) werd echter pas in 2017 op onze rekening bijgeschreven. Deze subsidie is dus voor een groot deel verantwoordelijk voor het positieve resultaat. De jaarlijkse kosten voor deze nieuwe website zijn lager dan de kosten voor de oude website.

Balansrekening

Vanwege bovengenoemde reden is de algemene reserve het afgelopen boekjaar toegenomen.

Begroting

Voor 2018 wordt een neutraal resultaat verwacht. Aandachtspunt blijft het dalende ledenaantal. Het bestuur van de vereniging hoopt, mede door de publiciteit rond de Gerrit van der Heideprijs en de activiteiten rond het 100-jarig jubileum van de *Zuiderzeewet*, nieuwe leden te werven en is van plan door blijvend gerichte acties nieuwe leden te werven. De kosten voor het jubileum zijn door ons nog niet geraamd.

###

Saldi van ontvangsten en uitgaven							
Vrienden van Schokland "2016"							
Resultatenrekening							
	2016	2016	2017	2017	Begroting		
					2018	2018	
Naam	Ontvangsten	Uitgaven	Ontvangsten	Uitgaven	Ontvangsten	Uitgaven	
contributie	6059,25			5905,76		5780	
renten	80,37			34,93		40	
inning contributie		457,39		104,15			200
bestuurskosten		264,3					300
G. v.d. Heideprijs		236,05		238,1			250
geologie cursus	1802,5	1268,48	1855	1264,32	1940		2800
historie cursus	455	285,5	555	267,86	400		400
excursie	1790	1909,05	385	407	400		400
advertenties	260		212		220		
Rondom Schokland		4011,93		3689,26			3800
sprekers	114,35	646,53	48	515,9	100		400
abonnements,lidmaatschap		29,04		36,15			30
website		599,55		1000			
Tudhope	10	12,95					
diverse uitgaven		67,5		7,5			200
Jubileum NOP			100	1230,2	100		
bankkosten		311,06		203,4			200
meer ontvangen dan uitgegeven		472,14		2131,85			
Totaal	10571,47	10571,47	10095,69	10095,69	8980	8980	

HOOFDARTIKELEN

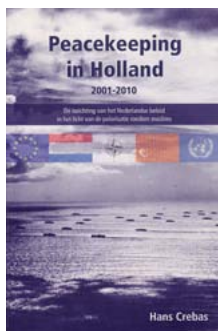

Noordoostpolder 75 jaar droog: een zegen voor Urk?

Dr. Hans Crebas

Hans Crebas was jarenlang coördinator van VluchtelingenWerk Noordoostpolder en Urk. Hij promoveerde in 2012 op het proefschrift Peacekeeping in Holland 2001-2010.

Thans is hij lijsttrekker voor het CDA in Urk voor de Gemeenteraadsverkiezingen in 2018.

Het is nogal een trend tegenwoordig dat je je schuldig moet voelen over kwalijke geschiedenissen waaraan je zelf part nog deel hebt gehad, maar waarvan je wel hebt geprofiteerd ten koste van anderen. Dat geldt dus ook voor mij als boerenzoon uit de Noordoostpolder ten opzichte van Urk en de Urkers. Ik ben vanaf 1951 opgegroeid op de bodem van de drooggelegde visgronden van de Urkers.

Kan ik er wat aan doen dat de *Zuiderzeewet* in 1918 door de Tweede Kamer werd aangenomen? Dat in 1932 de Afsluitdijk gereed kwam, waarover dorpsdichteres Mariap haar schrijvende gedicht "Vaarwel mijn Zuiderzee" schreef? Dat Urk in 1939 eiland af werd door de aanleg van de polder en nog meer Urker vissers uit economische noodzaak de Noordzee op werden gedreven? Een zee van tranen..., ook door onze schuld? Tijd voor herinnering, verwerking en perspectief, nu dit jaar herdacht wordt

dat de Noordoostpolder 75 jaar geleden droog viel.

M'n bebe had een botter...

Jarenlang heb ik het bekendste lied van Leuster uit volle borst meegezongen met Fokke en Willem: "M'n bebe had een botter..." Maar dat was natuurlijk niet zo. Wat had m'n bebe dan wel? Begin jaren '60 werd op onze boerderij bij Bant een film opgenomen door een Oost-Duitse cameraploeg. De communistische staatstelevisie was geïnteresseerd in hoe de Nederlandse staat een modern

*De O1, de allereerste Nederlandse onderzeeboot in het droogdok.
Foto: Blogspot Gemeentearchief Vlissingen.*

landbouwgebied ontwikkelde op de bodem van de zee. Mijn opa van moeders kant was die dag toevallig ook op de boerderij en hij vertelde: ‘Waar mijn schoonzoon nu aardappels verbouwt, heb ik in het water erboven proefvaarten gemaakt met de eerste Nederlandse onderzeeboot’. Als jong marineofficier had Huib van Laar het zelfs meegemaakt dat hun stalen walvis verstrikt raakte in visnetten in de Zuiderzee. Thuishaven Den Helder had hen al opgegeven. Het is een bizarre gedachte dat mijn opa met negen

lotgenoten het leven had kunnen laten in een Urker visnet. In het Nationaal Archief heb ik nog naspeuring gedaan naar het scheepsjournaal van de O1. Maar helaas, de index van de onderzeeboten begint bij de O2. De missies van de Onderzeesche Torpedoboot Hr.Ms. O1 *Luctor et Emergo* (‘ik worstel en kom boven’) van de Koninklijke Marine blijven voor altijd geheim. De militaire geschiedenis van onze familie werd in de zomer van 2016 fraai bezegeld door de fotovlucht

*Een F-35 "Lightning" vliegt boven Urk in 2017.
Fotograaf Frank Crebas wordt vaak gevraagd door de Koninklijke Luchtmacht om vanuit de lucht de toestellen van de luchtmacht te fotograferen.
Foto: Frank Crebas Meer foto's: bluelifeaviation.com*

van Nederlands nieuwste straaljager boven Nederland, met mijn neef Frank fotograferend vanuit een F-16 schuin daarboven – natuurlijk ook via Urk en de Noordoostpolder. Van de O1 van opa naar de F-35 van Frank, zoon van een Urker moeder en een vader uit de polder. Die dag werd een eeuw militaire geschiedenis in een paar minuten overbrugd.

Boekomslag "From fisherman's paradise to farmer's pride". een Engelstalige uitgave van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat met uitleg over de Noordoostpolder.

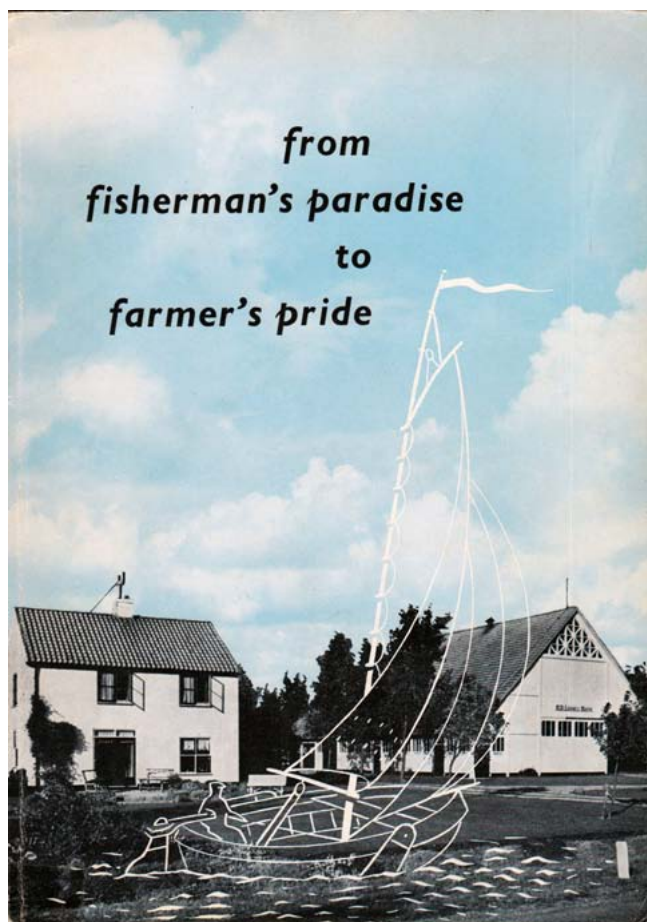
Uitverkoren

Mijn opa was een Indische jongen, en op latere leeftijd werd hij directeur van ijsfabriek *Petodjo* in Medan. De fabriek bevoorraadde de koelhuizen van schepen die rondvoeren in de soms bloedhete Indische wateren. Van het gezin Van Laar ontsnapte alleen mijn moeder

aan het jappenkamp. Voor de oorlog ging zij landbouwhuishoudkunde studeren in Holland en ontmoette daar een jonge Groningse boer uit de 'graanrepubliek' het Oldambt. Na een ingrijpende oorlogsperiode met krijgsgevangenschap van mijn vader in de meidagen van 1940 en daarna met Joodse onderduikers op de boerderij bij Beerta, begon in 1951 hun nieuwe leven in het *Nieuwe Land*. Ook zij waren geselecteerd uit duizenden landhongerige agrariërs en uitverkoren om uit het niets een poldersamenleving op te bouwen. In zijn levensverhaal schrijft mijn vader: "We waren emigranten geworden in eigen land. Wat waren we dankbaar, waar hadden we dit aan verdiend."

Moet je op je ziel hebben?

In ons kleine dorpje Bant hadden we drie kerken (gereformeerd, hervormd en katholiek), en drie scholen (protestants, katholiek en openbaar). Thuis zongen we 'Kind'ren van één Vader' en konden maar niet begrijpen dat God bij ons drie kerken nodig had. In de onderlinge schermutselingen tussen de kolonisten uit alle windstreken waren de Friese landarbeidersjongens meestal de bovenliggende partij. 'Genade voor de Friezen' klonk het, als ze hard met hun knieën tegen je spierballen drukten. Maar het werd nooit grof, angst had je niet. Iets meer ontzag hadden we voor de Urkers waar we wel eens tegen moesten voetballen: 'Moet je op je ziele ewwen?' Dat klonk niet als de stichtelijke aansporing van een zendeling, en het is mijn eerste herinnering aan Urk en de Urkers. Je moest toch een beetje voor ze oppassen. De tweede is dat onze Nieuwe Schuur door een Urker bedrijf gebouwd werd dat zich in Bant had gevestigd. De firma Kramer had de mogelijkheden van de polder al

vroeg ontdekt. Toen in de jaren '60 mijn oudste zus Aya op de boerderij aan kwam zetten met een zoon van ds. Groenevelt, predikant van de Gereformeerde Kerk van Urk, was het pleit beslecht. Uiteindelijk zijn drie van de negen kinderen Crebas erin geslaagd om (vroeg of laat) een Urker aan de haak te slaan. Een statisticus zou zeggen: dat kan geen toeval zijn.

From fisherman's paradise to farmer's pride

Van mijn vader heb ik nog een Engelstalige uitgave uit 1959 van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat met de titel: from fisherman's paradise to farmer's pride. Op de omslag zien we een foto van een proefboerderij in de Noordoostpolder – de welbekende H.D. Louweshoeve –, met daarvoor een getekende botter die als schim uit het verleden de wind nog vol in de zeilen heeft. Het paradijs van de visserman is vervangen door boerentrots. Het boekje is een nauwgezet verslag van het Zuiderzeeproject om aan de ganse wereld duidelijk te maken: hier wordt iets groots verricht. Polders van deze afmeting waren nog nooit aangelegd en de zee niet eerder door ingenieursverstand en mensenhand zo oppermachtig bedwongen. Het boekje is rijk geïllustreerd met kaarten en foto's van de Zuiderzeewerken. Het standbeeld van ir. Lely bij het begin van de Afsluitdijk, gemalen, dorpen, boerderijen en akkers passeren de revue en ja, ook van Schokland op het droge zien we een fraaie afbeelding. Maar de schim uit het verleden moest blijkbaar snel achter de horizon verdwijnen. Geen woord over vissersdorp Urk dat als vaste rots van ons behoud aan de dijken werd vastgeklonken om de polder voor het water te behoeden. Nu, 58 jaar na het verschijnen van dit propagandaboekje, begrijp ik beter dat dit geen toeval

was. Urk paste niet in het beeld van een rationeel agrarisch landschap met een geselecteerde bevolking. En toegegeven, ook voor ons was Urk in de jaren '50 en '60 een compleet andere wereld dan wat wij het 'oude land' noemden. Er kwam niemand vandaan..., behalve dan de firma Kramer en meester Henk Brouwer op zijn brommertje naar onze School met de Bijbel. Op zondag mocht je op Urk zelfs niet met de auto rijden, zo zwaar waren ze daar.

Als je in het donker in je bed lag en de herfststormen gierden om het dak van het bovenkamertje van de boerderij, dan dacht je aan de gezinnen op de binnenschepen op het IJsselmeer die het vreselijk zwaar moesten hebben. Ook las je over de gevaren van kruierend ijs. Maar nooit dacht je aan Urker vissermannen op zee en hun gezinnen die in angstige spanning op hun thuiskomst wachtten. Daar wist je niks van af. Pas veel later heb ik de diepten van Urk leren kennen door het lezen van "Een zee van tranen" van Jurie van den Berg. "Uw weg was in de zee". "En de zee zal haar doden teruggeven".

Gewogen en te licht bevonden

Wij hadden geen besef van Urk, en de meeste buitenstaanders hadden in die tijd geen begrip voor Urk. Zelfs de sociale wetenschappers van voor de oorlog niet, die de *Directie* moesten adviseren over de bevolkingsopbouw in de polder. Of moet je zeggen: vooral zij niet, ook al zijn ze op hun proefschriften gepromoveerd en werden ze niet zelden hoogleraar. Hun wereldbeeld week te veel af van die van de streng gelovige en behoudende vissersgemeenschap die zich in de Zuiderzee al eeuwenlang had weten te handhaven. Met een eigen taal en ingewortelde cultuur en dankzij taaie overlevingskracht in de dagelijkse worsteling met water,

weer en wind. In hun documentaire "Zout zoet" over de gevolgen van de inpoldering voor Urk beschrijven Juriaan Brouwer en Lucia de Vries in het hoofdstuk "Te licht bevonden" met aanstekelijke verontwaardiging de opvattingen en conclusies van de heren sociografen. Urk paste niet in de ideale samenleving die men voor ogen had en was een probleem. Uitgesproken negatief waren de onderzoekers over de ondernemingslust van de Urkers en de ontwikkelingsmogelijkheden van Urk. Urkers waren brutaal en hadden een vrijgevochten mentaliteit; je kon niks met ze, en die conclusie werd door polderbestuurders zoals ir. Smeding overgenomen. Hoe moest het tekort aan grond en werkgelegenheid op het voormalige eiland worden opgelost? In ieder geval niet door de Urkers grond en werk in de aangrenzende polder aan te bieden. De sociograaf dr. Groenman koos voor een drastische oplossing: deportatie. De helft van de Urkers moest maar migreren om elders arbeid in de open lucht te gaan verrichten, dat lag hen nog het beste. Hierdoor zou Urk niet groter worden dan de polderdorpen. Dit idee is gelukkig niet tot uitvoering gebracht, zover ging de dictatuur van de staatsonderneming nu ook weer niet. Maar in de beleving van de planologen zou de modelpolder

van Smeding altijd ontsierd blijven door een chaotische randgemeente van verarmde vissers waarmee je niks kon. Wat zou ik de heren sociografen en ir. Smeding graag rond willen leiden over Urk anno nu, na 75 jaar Noordoostpolder droog. Zeker, hun polder was een succes geworden, maar in het kielzog daarvan was ook eiland Urk tegen alle verwachtingen in op wonderbaarlijke wijze opgestoten in de vaart der volkeren.

Sorry?

De Urkers konden de inpoldering niet tegenhouden, maar de polder kon ook de Urkers niet tegenhouden. De inpoldering heeft Urk uiteindelijk verlost uit armoede en isolement. Op ongekend dynamische wijze is de Urker gemeenschap de polder ingegroeid met wegen, woonwijken en bedrijventerreinen. De nieuwe visafslag staat op poldergrond en niet op het haventerrein bij het Oude Dorp. Als straks de *Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland* een feit is aan de Zuidermeerdijk en woonwijk *Schokkerhoek* uit de polderklei verrijst, dan is de schandelijke behandeling uit het verleden weggewist. Dat zal het teken zijn dat de gemeenten Urk en Noordoostpolder als het erop aankomt kunnen samenwerken voor de zorgen

advertentie

VERTROUWDE
NAAM,
NIEUW ADRES!

PETER PRUMMEL
NOTARISKANTOOR

Boslaan 19 | 8302 AA Emmeloord | telefoon 0527-617447
www.notarisprummel.nl | info@notarisprummel.nl

en belangen van de toekomst in ons deel van de provincie Flevoland. In dat proces staat één ding als een paal boven water: de eigen identiteit, de werkkraft en het godsvertrouwen van Urk en de Urkers zullen nooit verloren gaan. Wat door sociografen ooit werd gezien als achterlijkheid, was juist de waarborg voor voorspoed en expansie. Juist daardoor werd de inpoldering een zegen voor Urk. Het is dus totaal overbodig om als poldergast alsnog sorry te komen zeggen. Weke vreemde..., dat wil je niet horen.

De laatste bloedreizen van Jannes 'auto'

Tot slot. De watersnoodramp van 1916 gaf de doorslag om tegen alle twijfels in toch de Zuiderzeeplannen van ir. Lely ten uitvoer te brengen. Volgend jaar wordt herdacht dat in 1918 de *Zuiderzeewet* door de Tweede Kamer werd aangenomen, met alle gevolgen van dien. Minder bekend is wat destijds de aanzet was voor wat het Wonder van Urk is gaan heten. Na acties van de vakbonden werd in 1962 voor het lospersoneel van de veiling in IJmuiden de vijfdaagse werkweek ingevoerd. Voor de vloot betekende

dit een onaanvaardbare verkorting van de visweek tot vier dagen. De Urker vissers reageerden daarop door hun vangsten voortaan op de afslag van Urk (en Harlingen) aan te voeren, en de vis daar te laten verwerken en verhandelen. De rest is geschiedenis. In het allereerste gesprek met mijn beoogde schoonvader Jurie gaf hij aan dat hij nog iedere dag betreurde dat Urk geen eiland meer was. Ik was geschokt en beledigd. Was dit niet de man die met vrouw en kinderen het bekende bedrijf Brouwer Internationaal Transport groot had gemaakt door met koelwagens van heinde en ver de vis van de kotters naar Urk te vervoeren? Over 's Heren wegen, maar zeker ook over 'onze' wegen, de wegen door de polder! Hij was met zijn collega's een onmisbare schakel geweest voor het Wonder van Urk. Kon hij zich dan niet de laatste bloedreizen van Jannes 'auto' van Sloten herinneren, de eerste vrachtrijder van Urk? In de strenge winter van 1947 had hij tot twee keer toe onder barre omstandigheden een militaire colonne begeleid met levensmiddelen en hulpgoederen over de besneeuwde dijk van Ramspol naar Urk. Burgemeester Keijzer had

Een Militair konvooi over de dijk op weg naar Urk in 1947. (Fotograaf onbekend.) De "bloedreizen" waren een laatste redmiddel om nog drinkwater en proviand naar het eiland Urk te krijgen als ijsgang de aanvoer over water belemmerde.

*Uitzicht op gemaal
Vissering vanuit
de tuin van huize
Brouwer. (foto: Hans
Crebas)*

een week daarvoor een dringend beroep gedaan op het ministerie van Binnenlandse Zaken om Urk uit haar hachelijk isolement te verlossen. En de hulp kwam. Vanaf verzamelpunt Marknesse reden vijftig vrachtwagens onder leiding van luitenant-kolonel J. de Roos over de dijk naar Urk, nadat in de buurt van het gemaal het bevroren puin van kapot Rotterdam met pijn en moeite nog van de dijk was gehaald. Jannes 'auto' had de tocht over de dijk wel vaker gemaakt, zelfs met een hoogzwangere vrouw die met spoed naar het ziekenhuis in Kampen moest. (Hoezo laat Urk hem er buiten houden en de vreemden zullen over je heersen). Was Jurie er dan niet trots op wat hij in de jaren na deze laatste bloedreizen samen met vele anderen tot stand had gebracht, door Urk letterlijk te ontsluiten voor de welvaart en bestaanszekerheid van de moderne wereld?

Maar nu ik aan het eind van mijn verhaal het gedicht *Vaarwel mijn Zuiderzee* van de dichteres Mariap van Urk nog eens goed tot me laat doordringen begrijp ik hem beter:

Vaarwel, mijn Zuiderzee; de deining
van je golven,
Die eeuwen lang ons in de sluimer
sust',
Ligt roerloos thans: daar is een graf
gedolven
Voor uw bestaan en 's visschers
levenslust.

Dit is geschreven in 1949, de Noord-oostpolder was toen al zeven jaar droog. Maar Mariap was ook een visionaire vrouw, getuige het laatste couplet van haar gedicht. Ook Jurie had door keihard werken waargemaakt wat zij voorzag. Hij ruste in vrede, nu hij al lang niet meer woont in dit huis aan de Industrierondweg in de polder op Urk, met uitzicht op het gemaal...

Vaarwel, mijn Zuiderzee; wij zullen
niet versagen,
Uw stervenswee een nieuwe toekomst
baart,
Waarvan wij bouwen: en waarop wij
vragen
Gods zegen! die aan arbeid is gepaard.

###

Bronnen

- Jurie van den Berg (2010) Een zee van tranen.
Rien Bogerd (red)(2015) Urk in de twintigste eeuw.
Juriaan Brouwer & Lucia de Vries (2006) Zoutzoet.
Canon De Noordoostpolder (2012)
J.A. Crebas (2010) JAC. Het levensverhaal van Johannes Adamus Crebas, geboren op 4 september 1919 in de Kroonpolder.
Dr. A.J. Geurts (2005) Urk. De geschiedenis van een eiland.
Chr. Plomp (1940) Urk. Sociografie van een eilandbevolking.
A. van Urk (red)(1989) Daar werd een dijk gelegd...
Mariap van Urk (1949) Vaarwel mijn Zuiderzee.

*Dit verhaal van Hans
Crebas verscheen
eerder in de Kerst- en
Nieuwjaarsbijlage
uit 2017 van de krant
"Het Urkerland".*

Over het voormalig havenhoofd van Blokzijl

Het oude havenlicht

Floor Koedam

Tot hier grepen de strekdammen in zee, als armen, om het Scheepdiep te bewaken tegen verzanding van de havenmond, met op de kop een lichtopstand als baken. De zee verzandde niet alleen, werd meer, dat meer en meer kwam droog te vallen: de polder was de onverlaat. – Blokzijl, uw erfdeel werd het ‘Wijkend Water’¹.

Baken in zee is het allang niet meer: gelegen te midden rijke akkerlanden, aan het ‘op de kuierlatten’-pad, werd de replica van ‘t vroeger havenlicht baken en symbool van hechte banden met het ‘oude land’ – een *landmark*, een uitroepteken in de tijd. – Blokzijl, uw erfdeel ligt in goede handen.

© floor koedam, december 2017

1. Fred Thomas, ‘Wijkend Water’, 1940; heruitgave 1990, Stichting Urker Uitgaven

Foto: Monique Frankema

Het tragische verhaal van de familie Klappe uit Vollenhove

‘Neen! ’t Is Klaas niet.’

Martin van der Linde

Vollenhove – ‘Neen! ’t Is Klaas niet. Hij ging niet verder dan tot Schokland.’ Deze kreet slaakte de vrouw van de Vollenhoofse visser Klaas Klappe toen ze op 17 oktober 1872 hoorde dat er een omgeslagen vissersboot op de Zuiderzee was gevonden. Twee dagen daarvoor was Klappe samen met zijn vader Albert en zoon Willem uitgevaren richting Monnickendam. Het bleek een reis met een fatale afloop.

Martin van der Linde (1985) is als historicus in dienst bij de IJsselacademie in Zwolle. Hij woont in Vollenhove. Met collega-historicus Ewout van der Horst schreef hij het boek "Vooruitboeren. Overijssel 1950-2000" (Zwolle, WBOOKS, 2016), over de naoorlogse modernisering van de Overijsselse landbouw. Daarnaast zit hij in de redactie van het digitale historische platform en tijdschrift MijnStadMijnDorp. Foto: Albert Bartelds

De Klappe's kwamen oorspronkelijk van het eiland Schokland, gelegen in de Zuiderzee tussen Urk en Vollenhove. De leefomstandigheden op het eiland waren erbarmelijk. Door het water dat bij hevige stormen tegen de kust beukte, werden in de loop der tijd steeds delen van Schokland opgeslokt door de zee. De bevolking bestond vooral uit vissers, maar vanwege slechte vangsten heerste er vaak armoede. Hierop besloot de regering in 1859 het eiland te ontruimen. Van

de ruim 600 bewoners vestigden zich er 140 in Vollenhove. Net als veel van de Schokkers kwam de familie Klappe te wonen op het schiereiland van "het Fort", middenin de haven.

Van Klaas Klappe werd gezegd dat hij "voor de duvel nog niet bang was". In Vollenhove had hij dan ook de bijnaam "Klaas de Duvel". Voor zijn visvangst had hij een nieuwe boot nodig, die hij in Monnickendam wilde laten maken. Hij was al enkele dagen van plan de Zuiderzee richting deze

De binnenhaven van Vollenhove vóór 1919. Op het schiereiland "het Fort", woonde de familie Klappe. Foto: collectie J.S. Jongman

plaats over te steken, maar telkens was er te weinig wind of had hij het te druk. Op 15 oktober besloot Klappe uit te varen, ondanks het ruwe weer en de naderende storm. Zijn vader en zijn zoon zouden hem vergezellen. Klappe's vrouw Maria, die zich hevig tegen zijn vertrek verzette, drukte hem op het hart die dag dan in ieder geval niet verder tot het naburige Schokland te varen. Dat beloofde hij haar.

Bij Schokland aangekomen was het weer er niet beter op geworden. Zoon Willem wilde graag doorvaren, maar enkele bevriende schippers die op Schokland lagen voor de storm adviseerden dringend om te wachten. Desondanks ging Klappe verder de Zuiderzee op, waar hij al snel in de problemen kwam. Een schipper die de haven van Schokland nog niet had bereikt ontdekte een omgeslagen boot met twee mannen op de omgekeerde bodem. Het was Klappe en zijn zoon. Door het slechte weer was de schipper niet in staat om hulp te bieden. Kort daarop zag hij dat Klappe door een zware golf de zee in werd gesleept.

In Vollenhove werd het nieuws van de omgeslagen boot door Klappe's vrouw met ongeloof ontvangen. Een schipper bevestigde echter dat het om de boot van Klaas Klappe ging. Toen het schip aan wal was gebracht vond men in het vooronder het lijk van vader Albert. De boot was kennelijk plotseling omgeslagen zodat hij geen tijd meer had gehad om het ruim te ontvluchten. Ruim twee weken later werd aan het strand tussen Blokzijl en Vollenhove het lijk van Klaas Klappe teruggevonden en weer twee dagen later in Lemmer het lijk van zoon Willem.

Op één dag was Maria Klappe haar man, haar oudste zoon en haar

schoonvader verloren, een schok die ze maar moeilijk te boven kwam. Meerdere keren probeerde ze in de haven te springen en een einde aan haar leven te maken. Oplettende buurtbewoners wisten dit telkens te voorkomen. Op het lijk van Klaas was nog wat geld gevonden, wat ze kon gebruiken voor haar onderhoud. Het tragische verhaal werd in een boekje uitgebracht bij H.J. Gelderman in Meppel en kon worden gekocht voor tien cent. De opbrengst was vermoedelijk bestemd voor de weduwe, die zonder bron van inkomsten achterbleef. Maria Klappe hertrouwde in 1874, maar ze kwam het leed niet meer te boven. In 1882 is ze alsnog in de haven van Vollenhove verdronken.

Bronnen

Algemeen Handelsblad, 6 november 1872.

De Tijd, 22 en 25 oktober 1872.

Het Nieuws van den Dag, 11 november 1872.

'De mensch wikt, God beschikt', in: Het Schokker Erf 6 (1987) 3-7.

A. Klappe, 'De 3 verdronken Schokkers', in: Het Schokker Erf 6 (1987) 7-9.

###

De Buitenhaven van Vollenhove vóór 1919. (www.vollenhove.nu).

De watergeuzen en de oud-pastoor van Schokland

Aaldert Pol

Anno 1872 liepen de spanningen in Nederland hoog op. Bijna 150 jaar geleden stonden protestants en katholiek Nederland elkaar naar het leven. En dat ging nota bene over een gebeurtenis die 300 jaar daarvoor had plaatsgevonden: de watergeuzen die Den Briel hadden ingenomen. Dat moest in protestants Nederland groots gevierd worden als 3e eeuwfeest, want de inname was immers het begin van Nederlands onafhankelijkheid. Bevochten op het machtige Spanje. Voor de oud-pastoor van Schokland werd het geen feest maar een nachtmerrie!

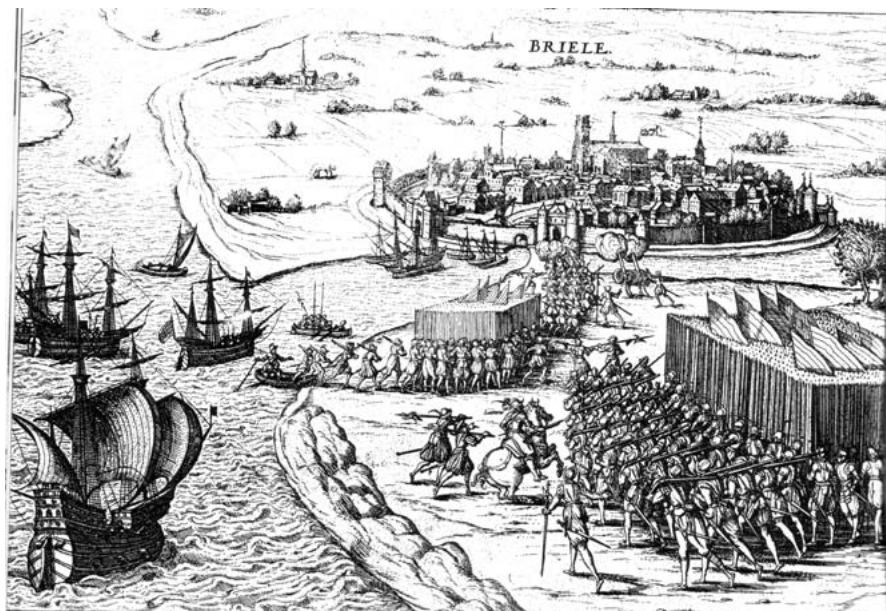
Aaldert Pol was jarenlang docent geschiedenis in Emmeloord. Thans is hij freelance publicist en historicus.

Eeuwenlang werd op veel scholen de inname van Den Briel bezongen (1572). Op 1 april verloor Alva zijn bril! De watergeuzen waren de helden en ik herinner me nog heel goed hoe we met veel plezier de poort van Den Briel open ramden. We beseften toen nauwelijks dat die geuzen niet alleen heldendaden maar soms ook wandaden hadden verricht. De geuzen vormden een zeer bont gezelschap. Sedert de aanbidding van het smeekschrift der edelen aan landvoogdes Margaretha en de erop volgende komst van Alva waren velen het land uit gevlucht (1567). De oprichting van de Raad van Beroerten – spoedig Bloedraad geheten – beloofde niet veel goeds. Onder die gevluchten waren edelen als bijvoorbeeld Willem van Oranje, vervolgd wegens hun geloof, maar ook lieden die iets op hun kerfstok hadden. Velen verkozen het water als toevluchtsoord. Oranje verschaften kaperbrieven waarin omschreven stond dat zij gerechtigd waren om ieder die het met Spanje hield mochten

bestrijden. Brielle, Vlissingen en Enkhuizen werden de steunpunten van de geuzen.

Na Den Briel keerden veel gevluchte calvinisten terug en gaven zij leiding aan wat bekend werd als de Tachtigjarige oorlog. Het Calvinisme werd tot officiële godsdienst verklaard en de katholieke kerken kwamen in handen van de calvinisten/ gereformeerden. Deze wensten dat de overheid artikel 36 van de Nederlandse geloofsbelijdenis als richtsnoer hanteerde en uitvoerde: "Om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valse godsdienst, om het rijk van de antichrist te gronde te werpen en het koninkrijk van Jezus Christus te bevorderen". En dat rijk van de antichrist was –in gereformeerde ogen– het rijk van de paus.

Oranje pleitte voor verdraagzaamheid en godsdienstvrede maar daar trokken de geuzen zich in de praktijk weinig van aan. Strooptochten vonden in alle richtingen plaats.

Den Briel viert elk jaar zijn eerste april.
Bron: Atlas van Stolck

Op een fietstocht door Noord-Holland ontdekte ik in Lambertschaag (op het informatiepaneeltje van het Groene Kerkje) dat er in de toren een klok van Schokland hing en dat er ook nog een compleet torenuurwerk uit Vollenhove stond. Vanuit Enkhuizen maakten de geuzen, onder leiding van Sonoy, strooptochten over de Zuiderzee en namen datgene mee wat verkoopbaar was. (Zie *Rondom Schokland (De Vriendenkring)*, nr.2, Zomer 2010). Bij de katholieken was er niet zo'n juichstemming over 1572. Zij bekeken de vrijheidstrijd tegen Spanje vanuit een andere hoek. Die strijd was namelijk gepaard gegaan met een verbod van het in het openbaar belijden van hun geloof. Met de protestantisering werden zij tweederangs burgers: er restte hen slechts bijeenkomsten in zogenaamde schuilkerken. De grote meerderheid van de priesters had inmiddels het land verlaten. Slechts ten hoogste twee à driehonderd priesters waren tot de gereformeerde kerk toegetreden. Gezegd moet worden dat er op enkele excessen na nauwelijks sprake is geweest van vervolgingen.

Het meest bekend is het verhaal van de Gorcumse martelaren. In dit stadje namen de geuzen een vijftiental geestelijken gevangen: drie seculiere priesters, een reguliere kanunnik van Sint-Augustinus en elf minderbroeders. Na enige dagen onder zware mishandeling in de kerker te hebben doorgebracht werden zij in gezelschap van een eveneens gevangen genomen dominicaan per schuit

Geuzenleider Sonoy.
Bron: Beeldbank Noord-Holland.

naar Brielle gevoerd, waar nog vier andere geestelijken aan hen werden toegevoegd. Van dit twintigtal viel Pontus de Heuter af omdat hij zich bekeerde tot het 'ware geloof' van de gereformeerde kerk. De overige 19 weigerden die overstap en zij werden in een turfschuur opgehangen. Oranje ontsloeg daarop Lumey maar de smet was daarmee niet uitgewist. Als we het in 1572 opgeschreven verhaal van Wim van Est uit Gorcum volledig voor waar mogen houden dan gedroegen de geuzen zich als barbaren. Een der veroordeelden werd met de

strop door de mond opgehangen om zijn lijden nog extra te verlengen. Van Est was er niet zelf bij geweest, maar had het verhaal opgetekend uit de mond van zijn broer Rutger, die er wel persoonlijk bij aanwezig was geweest. Dit gebeuren en de achterstelling hadden de katholieken anno 1872 niet vergeten. Hun situatie was inmiddels wel sterk verbeterd met de grondwetherziening van Thorbecke (1848). Daarin was voor ieder vrijheid van godsdienst gegarandeerd. Maar de spanning nam toe toen paus Pius IX besloot om de bisschoppelijke

*Lambertschaag.
De kerk dankt haar naam aan de groen geschilderde houten toren. Op het informatiepaneeltje naast de deur stond o.a.: ... het torenuurwerk, afkomstig uit Vollenhove, kreeg in 1588 zijn plaats. De luidklok, in 1495 gegoten door Gerardus van Wouw, is afkomstig uit Ens/Emmeloord
Foto: Aaldert Pol*

*Afbeelding van
'De Martelaren van
Gorcum', schilderij
van A. Aprilli naar
C. Fracassini.
Geschenk van
de Nederlandse
bisschoppen aan
de paus bij de
heiligverklaring in
1867.
Bron:
mooigorinchem.nl*

hiërarchie in Nederland te herstellen. In de begeleidende bul werd zeer krachtig stelling genomen tegen de protestanten, die de bul als een rode lap hadden ervaren. De paus had het daarin over "het zwaard en de razernij van de calvinistische ketterij". Hij benoemde bisschoppen in Haarlem, Breda, Den Bosch, Roermond en Utrecht, de nieuwe zetel van de aartsbisschop. Juist die laatste

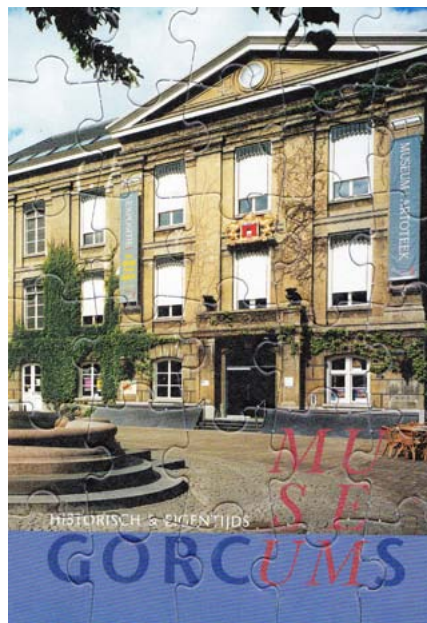
benoeming wekte grote beroering. Utrecht was immers de stad van de Unie van Utrecht (1579) waarin de vrijheid van geweten was verankerd. De strenge calvinisten in Nederland liepen te hoop en organiseerden een voor die tijd grootscheepse demonstratie. Zij verzochten koning Willem III om de terugkeer der bisschoppen te verhinderen. Her en der werden felle preken gehouden.

Van de kansel in Delfshaven fulmineerde ds. Barger tegen de katholieken die Nederland weer te gronde zouden richten met "de lering des duivels en der hel en haar opperhoofd de antichrist". De benoemde bisschoppen zouden vooraf zelfs geschoold zijn in het hanteren van "foltertuig en martelvuur der inquisitie."

In 1675 waren de Martelaren van Gorcum zalig verklaard en bijna 200 jaar later werd de heiligverklaring in Rome (1867)afgekondigd. Dat was een happening geweest in tegenwoordigheid van de bisschop van Haarlem en duizenden Nederlanders. Van een gemeenschappelijke nationale identiteit was dus omstreeks 1870 geen sprake.

In de ogen van veel calvinisten waren katholieken onbetrouwbare vaderlanders. Gemakshalve vergat men dat er in de 80-jarige oorlog ook veel katholieken hadden mee gevochten aan de 'goede kant'.

Ter Schouw, oud-pastoor van Schokland die zich vlak voor 1859

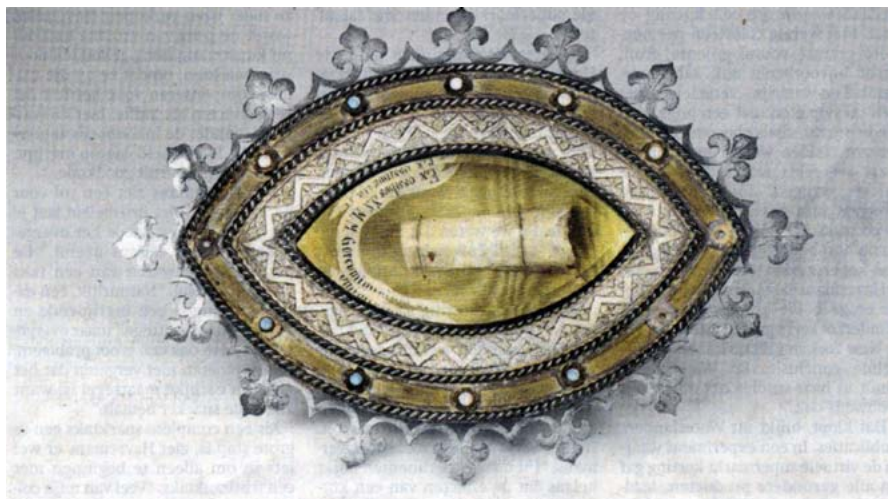

Gorcums Museum,
uitgegeven als puzzel

op Schokland sterk ingezet had voor een gunstige afwikkeling van de ontruiming van Schokland, werd in 1872 pastoor van Nijkerk. Hij heeft de dramatische gebeurtenissen van 1872 punctueel opgeschreven in de notulen van zijn parochie. Nijkerk lag in wat men nu omschrijft als de *biblebelt* van Nederland, waar een meerderheid van de bevolking tot de streng calvinistische richting behoort, evenals de in het volgende verslag genoemde plaatsen Bunschoten, Spakenburg, Hoogland.

We geven een verkorte versie van het door H.H. de Vries, emeritus pastoor, geschreven verslag over de nacht van 1 april voorafgaand aan de viering van Den Briel op 1 april in 'Oud-Nijkerk'¹: "In de nacht van de 1^e op 2^e Paasdag begon het om 2 uur al vrij woelig te worden Sommige ruimer denkende katholieken, gesteund door het katholieke Dagblad *De Tijd*, wilden 2^e Paasdag wel de vlag uitsteken. Pastoor Ter Schouw trachtte hen in een preekje in de vroegmis hiervan terug te houden. Hij vermeldt: "Ik was voor baldadigheid in het groot geenszins beducht, temeer, omdat de lagere klasse mij altoos vriendelijk bejegend had, hoewel ik mij geenszins beloofde er zonder moeite af te komen. Maar ik had buiten de waard gerekend.

1. In 2007 werd bij het samenstellen van het boek "Schokland en omgeving. Leven met water" van Gerrit van Hezel en ondergetekende, Uitgave Stichting Matrijs, 2008, door Timo Ridder uit Nijkerk het verslag van de onlusten in Nijkerk in 1872 (met een paar documenten) toegezonden. In het boek konden we slechts enkele regels besteden aan het voorval (pag. 217, 218), maar het verdient toch wat meer aandacht. Het verhaal over de onlusten in Nijkerk was in 1984 gepubliceerd in "Tijdschrift van de Stichting *Oud-Nijkerk*" en geschreven door H. H. de Vries, emeritus pastoor. Hij ontleende zijn gegevens aan het *Parochieel Archief* te Nijkerk. Pastoor Ter Schouw had daarin de gebeurtenissen uitvoerig opgetekend. 'Oud-Nijkerk' nr.2 en 3, 1984.

*Reliekhouders uit ca. 1875 met botfragment van een van de Martelaren van Gorcum.
Bron: Gorcum's Museum.*

Des morgens om even voor half 10 komt Gijsbertus Koelman naar mij toelopen en deelt mij mee, dat men bij Hein van den Hoek de glazen (ruiten) wil inslaan zoo hij niet vlagt. Hij gaf mij tevens een brief van den burgemeester Schimmelpenninck van der Oye over, die hij zoëven had ontvangen. Deze luidde:

”Koelman ik verneem, dat er door uw geloofsgenoten niet gevlagd wordt. Uit alles, wat mij wordt meegedeeld, moet ik u vriendschappelijk den raad geven dit wel te doen, althans vanaf hedenmiddag aangezien ik anders voor de gevolgen niet instaat. Ik verzoek u dit aan uw geloofsgenoten te willen meedelen”.

Op deze brief antwoordde ik Koelman dat als de zaken zo zouden lopen wij (zouden) vlaggen, (...) niet om het feest, maar om te wijken voor het geweld.

Terwijl ik met deze brief (aan de burgemeester) bezig was, werd er met geweld aan de deur gebeld zodat de bel kromgetrokken werd en helemaal vast bleef zitten

Op mijn verbod aan de verschrikte dienstbode om de deur te openen, werden reeds al de glazen van de opkamer ingeworpen. Intussen waren de koster en diens vrouw bezig met

het uitsteken van de vlag aan de pastorie en de toren. Toen kwam ook G. Koelman terug, om mijn brief aan de heer burgemeester te overhandigen. Bij hem waren inmiddels ook de glazen ingeworpen, waarbij zijn vrouw Cecilia Meulenkamp, terwijl hij afwezig was, bewonderenswaardige standvastigheid aan de dag legde. Ik wenste G. Koelman geluk met zijn aandeel in de vervolging om het geloof. Mijn brief aan de burgemeester las ik voor de Hoogmis aan de parochianen voor. Alles bleef nu rustig, de optocht der schoolkinderen had zonder enige storing plaats, rustig werden de Vespers gezongen. ‘s Avonds tegen 6 uur begon het echter weer op straat woelig te worden. Waarschijnlijk hadden de belhamels hun roes uitgeslapen. Tegen 7 uur was er een grote mensenmassa vóór de pastorie aanwezig. Vreselijk werd er tegen de voordeur gebonsd (...)

Daarop ging ik naar de kerk en daar kwam ik op de gedachte om de klok te luiden, teneinde een einde te maken aan het vloeken, razen en tieren...

Dit gelukte. Op het gelui der klokken waren er enige parochianen door de tuin in de pastorie gekomen: Jan Koelman, Jan Alfrink en zijn zoon Jan Alfrink betreurden het dat ik niet

Schilderij van de Martelaren van Gorcum uit Guatemala. Bron: www.mooigorinchem.nl

naar buiten was gekomen. Het zou wel goed zijn gegaan. Ik verhaalde hoe men mij dit belet had. Kort na later, ongeveer een half uur, kwam er wederom een bende vreselijk tegen de deur bonzen. Daarop werden al de glazen in de zaal ingeworpen en met een keisteen door het glas boven de deur werd de glazen hanglamp in de gang totaal vernield. Ik zeg aan J. Alfrink: "Ga eens naar buiten en zeg dat ik wel voor komen wil indien men zich fatsoenlijk gedraagt en dan tegelijk een vaderlands lied zingt. Hieraan werd voldaan en aanstonds begaf ik mij op de stoep. Wel 500 personen, mannen, vrouwen, jongens en meiden waren er op straat. Ik zong met hen enige liederen, terwijl Dominee Gobink vanaf mijn stoep een strafpreek hield tot het volk. Mij echter sprak hij niet aan. Ik gaf f 1,00 voor drinkgeld en liet een kistje sigaren (goede) à f 2,50 uitdelen. Ik hoorde geen scheldwoorden en ook geen bedreigingen meer tegen mijn persoon. Na ongeveer 10 minuten op de stoep verbleven te zijn groette ik het volk en ging weer naar binnen. Intussen werden mij gedurig ongunstige berichten meegedeeld. Afschuwelijke dingen stonden te gebeuren in de eerstkomende nacht. Geen wonder dat

allen angstig werden. Wat kon men niet verwachten van een opgewonden menigte, die vrijheid van doen had, dronken was van jenever en van slaap, geld genoeg in de zak had en daarbij door eerlozen opgeruid?

(...)

In de morgen van 2 april werden wederom allerlei geruchten verspreid. Zo zouden des middags wel 500 Spakenburgers hier komen om een voorstelling van het "Innemen van Den Briel" bij te wonen. Tot viermaal toe is mij 's morgens bericht, dat ik gedwongen zoude worden om deel te nemen aan de op de namiddag te houden optocht.

Enige katholieken baden mij om niet mee te gaan want men zou mij vermoorden. Anderen verzochten mij wel te gaan want dan zou het juist rustig blijven. Ik antwoordde dat nu ik toch eenmaal voor het bruut geweld was geweken, ik alles, wat op zich niet gerekend kon worden tot zonde, zou doen als deze menigte dit van mij eiste. De optocht vond in Nijkerk plaats onder grote toeloop. Ik stond als toeschouwer op de stoep en juichte toe.

Inmiddels had ik den burgemeester het volgende geschreven: "2 april 's middags. Edelachtbare Heer. Men

komt mij al weder verhalen dat het er deze nacht geducht op los zal gaan; daarom vrees ik het ergste door de vertoning die deze namiddag op de Vaart zal gegeven worden. Er wordt verteld dat het feest op de Vaart voor deze of gene een aanleiding zal zijn voor het oplaaien van godsdienstige hartstochten omdat er een grote massa op de been zal komen. Velen spreken ook van de komst van Spakenburgers. Ik acht mij verplicht U hiervan te verwittigen teneinde de nodige maatregelen te nemen. Dit laatste smee en bid ik U ook in het grote belang van mijn arme parochianen, die met angst den avond zien naderen, get. H. ter Schouw”.

De heren D. Koelman en J. Alfrink, kerk- en armmeester waren des morgens de Burgemeester wezen verzoeken om troepen uit Amersfoort te laten komen om ‘s nachts de orde te handhaven.

De Burgemeester, die dit geweigerd had, kwam in de middag om half 4 de pastorie voorbij en hij zei tot de meid, Joanna Keizer, die aan de deur stond: ”Zeg aan de pastoor dat er Rijders komen en dat hij dus gerust kan zijn”. Toen zij vroeg of de Burgemeester niet even wilde binnenkomen, dan zou zij de pastoor roepen, kreeg zij ten antwoord: ”Neen, ik durf niet om de Gereformeerden”. ‘s Avonds vernam ik dat de boerenjongens met scherpe messen gewapend waren gekomen naar hier om, wanneer het nodig was, de pastoor tot het uiterste te verdedigen. God zij geloofd, het was niet nodig. Tegen 6 uur kwamen de militairen. Deze vertrokken weer ‘s nachts om 2 uur, terwijl mijn eigen getrouw, mij dierbaar volk tot aan de morgen door de stad patrouilleerde (...).

Jan Koelman kwam en raadde mij, zo ik het bloed der Nijkerkers wilde sparen, aan om te vertrekken omdat reeds ‘s morgens 5 uur, dertig personen

van het laagste gemeen opgewonden door drank en haat in een herberg in de Kloostersteeg de afschuwelijkste bedreigingen tegen mij loslieten. De katholieken zouden en wilden mij tot de laatste druppel bloed verdedigen, zoals ook Koelman zelf graag zou doen als het nodig was.

Toch zou ik u aanraden, zei Koelman, om te vertrekken wanneer daardoor bloed gespaard wordt en naar het mij voorkomt zal dit gebeuren, Dan zeide ik tot Koelman, dan moet Jonas overboord en ik besloot te vertrekken. (...)

Nijkerk, 3 april

Doch ziet, ongeveer na 2 uur komen Jan Koelman, Jan Alfrink en Hannes Overgoor met bleke gezichten mij smeken en bidden om direct te vertrekken. De katholieken sidderen om het lot dat mij te wachten staat. Twaalf kerels hebben de vingers opgestoken en gezworen om mij dit en dat te doen. Ik zeg: ”Goed, in het belang van mijn arme parochie zal ik vertrekken”.

Doch om niet de schijn te wekken van lafhartig te wezen zal ik een verklaring afleggen en schrijven, wat gij moet ondertekenen. Deze verklaring luidde als volgt: ”De ondergetekenden verklaren dat onze pastoor op onze dringendste bede deze namiddag gaat vertrekken, wijl zij, na alles wat zij hebben vernomen, voor Z. Eerw. leven en voor verder bloedvergieten vrez en hem daartoe sterk hebben aangeraden te vertrekken.

3 april 1872 w.g. J. G. Koelman, kerkmeester, J. H. Alfrink, armmeester en J. Overgoor”.

Toen deed zich de vraag voor hoe het vertrek zou worden geregeld. Met de trein kon dit niet geschieden, op straat was er echter geen voldoende veiligheid, ik stelde voor achter in de tuin een rijtuig vóór de

Het 'Martelaartje', een koekje te koop in het Gorcum Museum. Het 'Martelaartje' is een bloempje met 19 blaadjes, het aantal martelaren dat in 1572 in Brielle het leven liet.

tuindeur te raten rijden en vandaar naar Amersfoort te rijden. Dit is goedgekeurd en zo kwam ik behouden en veilig te Amersfoort aan.

Nijkerk 4 april

Op de 4^e april in de namiddag werd hier het gerucht verspreid, dat de boeren van Hoogland naar Nijkerk optrokken. Alles geraakte in gisting. De "Papen" zouden worden opgewacht. Wel 2000 mannen, vrouwen, jongens en meiden, gewapend met stenen, bijlen, messen,

hooivorken en geweren bewogen zich op straat naar de verschillende wegen waar langs de Hooglanders konden naderen. Als herkenningsteken had men een witte band om de arm. (...) Brandspuiten werden beproefd geldswaarde werd in veiligheid gebracht. De aanzienlijken waren ook in vreeze en geen protestant in Nijkerk durfde zich ter rust te begeven. Waar liep alles op uit? Op niets... het schuldige geweten had van wraakzucht bij anderen gedroomd. (...)

*Pastoor Ter Schouw.
Bron: Bram van der
Biezen, Nunspeet*

Maar ik verneem voortee door uwe
geloofgenooten niet gelijck. Met alles
wat mij als Burgemeester wordt mede,
gedeeft moet ik U vriendschappij
jellijck den raad geven dit wel
te doen, althans van heden midelij
af aanseem ik anders voor de
gevolgen niet wotta.

Het is een vriendschappelijck raad
die ik daarom U, als denzen, wans,
mede ik het wens heb gesproken,
geef met verrock de van uwe
geloofgenooten te willen mede,
deelen.

V. Huis,

Nu toej. Burgemeester

1 April 1872.

Johannus Geertruis N. D.

Brief van
Schimmelpenninck
van der Oye,
burgemeester van
Nijkerk.
Bron: Parochieel
Archief Nijkerk.

Op 4 april stelde ik mij aan de bisschop voor in Utrecht en deed hem verslag over wat er gebeurd was. Ik zou de volgende morgen antwoord vernemen. Dit antwoord luidde: "U keert weer terug naar Amersfoort en zo u merkt dat u in Nijkerk uw functie kunt hervatten, dan meldt u mij dit. Krijg ik geen antwoord dan zal ik morgen een assistent naar Nijkerk sturen".

De volgende dag kwam de assistent naar Nijkerk en zo vertrok ik op 10 april uit Amersfoort naar mijn moeder te Oude Pekela. Daar zijnde werd mij bericht door de assistent, de Eerw. Heer B. Jansen, dat ik wel niet naar Nijkerk als pastoor zou terugkeren. Weinigen verlangden daar ook mijn terugkeer. Men had niets tegen mij, maar enigen achtten mij niet geschikt voor deze protestantse stad. Anderen waren van oordeel dat de katholieke neringdoenden zouden worden uitgehongerd, anderen dat ik bij mijn

terugkeer er niet veilig meer zou zijn en men dus steeds om mij in vrees zou moeten leven. Aldus berichtte de heer Jansen.

Pastoor Jorna van Harlingen was overleden. Men spoorde mij aan om die parochie te verzoeken.

"Waarom wilt ge naar dat beroerde Nijkerk terug?" Ik stond in tweestrijd en schreef aan de bisschop de volgende brief:

"Oude Pekela, Hemelvaart 1872.

Mgr., van verschillende zijden wordt mij het overlijden van de Zeer eerw. Heer Jorna te Harlingen gemeld en de raad gegeven om die parochie te verzoeken. Ik kan daartoe niet besluiten.

In Nijkerk heb ik zo genoegelijk en met succes gewerkt, ik was er bemind en geëerd. Geen andere dan hoogere beweegredenen kunnen mij bewegen mij van Nijkerk los te maken. Diep zou het mij smarten... doch Gods

Acte van overlijden
pastoor Ter Schouw.
Bron: Burgerlijke
stand Nijkerk.

No. 126.
Op heden den *zwaalfden* November des jaars
achttienhonderd drie en tachtig, zijn voor Ons ondergeteekende, Ambtenaar van den Burgerlijken
Stand der Gemeente Nijkerk, Provincie Gelderland,
verschenen: *Nicolaas Johannes van Moorselaar*
oud drie en veertig jaren, van beroep *tabaksplanter*
en *Petrus van der Sweel*
oud vier en vijftig jaren, van beroep *landbouwer*
beiden wonende te Nijkerk, welke Ons hebben verklaard, dat op *Zon* dag den
elfden November des jaars, des
achttien ten halven ure,
Herрманus Frederikus Johannes ter Schouw
pastoor, geboren te *Minnaabaten* en wonende te *de*
Spijk, ongetrouwd, *Zon* van wijle de echtelijke
Wilhelmus Johannes ter Schouw, in een *zwaart* als dog-
ter en *Indonita Catharina de Hoop*, in een *zwaart* als bruid-
bridegewaand *hebbende te Oude Pekela*.
in den ouderdom van *een en zestig* jaren ten tijne
woonhuize *aan de Holkenhakt* binnen deze Gemeente
is overleden.
Waarvan wij deze Acte hebben opgemaakt, die na voorlezing is onderteekend door Ons
Ambtenaar en de *comparanten*
erzame *officiele* voor *J. A. Meester*
J. van der Sweel

genade zou, hoop ik, mij die smart dragelijk maken. Ik herinner mij nog goed hoe Mgr. in de ogen glinsterden toen Mgr. mij gefeliciteerd werd bij de benoeming tot Directeur van het Seminarie Rijsenburg. Daaruit kon ik besluiten hoe smartelijk voor U de scheiding viel van een geliefde parochie. U kunt dus door eigen ondervinding oordelen, hoe ik te moede zou zijn, wanneer ik niet naar Nijkerk kon terugkeren. Evenwel, vermits ik op zoo treurige wijze Nijkerk heb moeten verlaten en niet ik alleen maar bovenal u in uw recht is gekrenkt geworden, zoo bied ik mij aan wanneer u van oordeel is dat mijn terugkeer in Nijkerk nog treuriger gevolgen hebben zal, er nu gelegenheid is gekomen ook voor het publiek langs een fatsoenlijke weg te worden verplaatst, mijn ontslag als pastoor te Nijkerk te vragen en mij tot uw dispositie te stellen. Ik geloof evenwel, Monseigneur, dat, wanneer het enigszins kon gebeuren, mijn terugkeer

naar Nijkerk verkieslijker zou zijn, wijl ik vrees dat het lot der katholieken en elders niet beter zal worden, wanneer de hoofden van het protestantisme in Nijkerk en elders zien dat ze door rumoer op straat hun plannen kunnen doordrijven. Wat mijn persoonlijke veiligheid betreft; daarvoor behoeft u niet te vrezen. Deze offer ik, is het nodig, voor de eer Gods op." Aldus de brief van pastoor Ter Schouw aan de bisschop op Hemelvaartsdag 1872 vanuit Oude Pekela.

In zijn aantekeningen schrijft hij verder: "Het verlangen om mij als pastoor terug te zien werd mij ook per brief bekend gemaakt door familie H. Odijk, armmeester, familie. ten Brink, Eerw. Zusters, familie. Busch, J. H. Alfrink, Juffrouw Brink van het Gesticht, familie van Grever, wed. Wouters en kind, P. J. Hoff, onderwijzer. Meer nog dan dezen deden het Gijsb. Hilhorst en Hendrik Boersen, die mij persoonlijk in Pekela

bezochten. Terwijl zij mij bezochten op 14,15 en 16 mei ontving ik van Monseigneur bericht dat ik weer naar Nijkerk kon vertrekken, zodat zij met een blij bericht huiswaarts keerden. Op 20 mei vertrok ik per trein naar Amersfoort Vandaar om half 10 per vigelant naar Nijkerk. In alle stilte kwam ik in de pastorie aan. Slechts daar en bij het Gesticht wist men van mijn komst. Ik zal de hartelijke ontvangst nooit meer vergeten. De parochie door mij dierbaarder dan ooit. In Nijkerk bleef het rustig

De oud-pastoor van Schokland was na de ontruiming in 1859 naar Hellendoorn en in 1866 naar Nijkerk verhuisd.

Die ontruiming was door hem meesterlijk begeleid en tot een goed einde gebracht. Samen met Arnoldus Legebeke, de onderwijzer, wist hij de uittocht in goede banen te leiden. In de literatuur over het voormalig eiland wordt vaak simpelweg meegedeeld dat de Schokkers gedwongen werden om het eiland te verlaten. Men vergeet dan

te vermelden dat het slechts gebeurde met een goede verhuisregeling. En die regeling werd door bovengenoemde heren tot stand gebracht. Het organiseren van zo'n complete verhuizing – zonder bloedvergieten en zonder politieoptreden – is in de vaderlandse geschiedenis een uniek gebeuren geweest!

Zoals gezegd: hij werd pastoor in Nijkerk, een plaats waar de bevolking overwegend streng calvinistisch was. De katholieke kerk was in hun ogen nog steeds een dwalende geloofsgemeenschap. De paus was de antichrist en de papen zouden – als ze zich niet bekeerden – naar de verdoemenis gaan. Zij worden wel steile calvinisten genoemd.

Het is de tragiek van de oud-pastoor van Schokland dat hij in Nijkerk als 'steile katholiek' bekend stond. Hij behoorde tot de groep katholieken die geen water bij de wijn wilden doen en behoorde niet tot het type pastoor dat af en toe een kopje koffie ging drinken bij zijn parochianen en noch minder bij niet geloofsgenoten.

*De vestingstad
Gorcum in 1652.
Bron: [www.
mooigorinchem.nl](http://www.mooigorinchem.nl)*

Maar dat alles neemt niet weg dat onder de calvinisten in Nijkerk (te) veel scherp-slijpers waren die niet terugdeinsden voor het gebruiken van geweld en de ruiten van de pastorie ingooiden. Bij het verlaten van Schokland was het Ter Schouw ook al eens overkomen dat de ruiten van de pastorie werden ingegooid door – naar men aanneemt – kwade schippers. De pastoor bleef tot aan zijn dood in Nijkerk en werd er ook begraven (zie de opgenomen overlidensakte).

Anno 2018 is de kloof tussen protestant en katholiek vrijwel gedicht en kan de jaarlijkse bedevaart ter herdenking van de Gorcumse Martelaren onder leiding van de pastoor van Brielle (omstreeks 9 juli) ongestoord plaatsvinden. Veel groter is thans de gemeenschappelijke kloof met de islam. Gezien de ontwikkeling in de 19^e eeuw tussen katholiek en protestant kan men veilig aannemen dat er ook in dit geval

advertentie

wel enige tijd voor staat om tot een gemeenschappelijke nationale identiteit te komen. Het begrip identiteit is trouwens niet zo'n statisch gegeven als veelal gedacht wordt.

Literatuur met zeer uitvoerige registers

L. J. Rogier, geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de zestiende en zeventiende eeuw, Elsevier pocket A103, derde druk. Deel 1 t/m 5, 1964.

L. J. Rogier, Katholieke Herleving, Geschiedenis van katholiek Nederland sinds 1853, N.V. Uitgeversmaatschappij Pax, 's Gravenhage, 1956

A.Th. van Deursen, Mensen van Klein vermogen, Het 'kopergeld' van de Gouden Eeuw, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam, 1991.

Op internet zijn vele sites te vinden over de Martelaren van Gorcum.

###

SPIRIT ICONS
DENMARK

Elk ontwerp
in 4 varianten
verkrijgbaar!

WWW.SPIRITICONS.NL

De Deel 14, 8302 EJ Emmeloord **Juwelier Visser** Tel. (0527) 61 25 66